

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΦΙΛΙΑΤΩΝ

**Αθλητικοί Αγώνες και Ιερά στην
Αρχαία Ελλάδα**

ΦΙΛΙΑΤΕΣ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Η καταγωγή των αγώνων	5
Αθλητές και νικητές	7
Οι χώροι άθλησης	8
Τα αγωνίσματα	10
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	11
Ολυμπιακοί αγώνες	11
Πύθια	25
Ισθμια	26
Νέμεα	28
ΔΙΑΣΗΜΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ	31
Παναθήναια	31
Ασκληπιεία	38
Λύκαια	41
Ηραία	42
Ολύμπια εν Δίω	43
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟ	45
Ναία	45
Άκτια	48
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	50

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λέξη αγώνας για τους αρχαίους Έλληνες σήμαινε αρχικά, συγκέντρωση πολλών ανθρώπων. Αργότερα σήμαινε και τον τόπο συγκέντρωσης, κι έπειτα κάθε αγώνισμα που τελούνταν στους χώρους αυτούς.

Οι Αγώνες παρά το γεγονός ότι ήταν γνωστοί από τα προϊστορικά χρόνια σε όλους τους λαούς, είναι δημιούργημα του ελληνικού πνεύματος. Θεωρούνταν θεσμός καθαρά ελληνικός. Οι αγώνες συνδέονταν στενά με τις γιορτές των αρχαίων, που έκαναν για να θυσιάσουν στους θεούς τους και να τιμήσουν τους μεγάλους νεκρούς και τους ξένους τους. Δεν τους θεωρούσαν ως επάγγελμα αλλά μέσο για να αναπτύξουν αρμονικά το σώμα και το πνεύμα τους. Οι αγώνες διακρίνονταν σε γυμνικούς, αθλητικούς, μουσικούς, ποιητικούς, δραματικούς ή σκηνικούς. Οι γυμνικοί αγώνες γίνονταν στα στάδια, τα γυμναστήρια και στις παλαίστρες. Οι αθλητές λέγονταν και αγωνιστές. Κάθε αγωνιστής είχε τον αντίπαλο του, τον ανταγωνιστή. Καθένας απ' αυτούς διεκδικούσε πάντοτε τη νίκη και στηριζόταν στις δικές του δυνάμεις και τη βοήθεια των θεών. Η τελετή των αγώνων γινόταν κάθε χρόνο ή μετά από δύο ή και περισσότερα χρόνια. Όσοι είχαν αναλάβει την εποπτεία και την αθλοθέτηση των αγώνων λέγονταν Ελλανοδίκες. Οι αγώνες διακρίνονταν σε μικρούς τοπικούς και σε σπουδαίους πανελλήνιους. Στους Πανελλήνιους Αγώνες, που ήταν πολύ σπουδαίοι, έπαιρναν μέρος αθλητές απ' όλη την Ελλάδα. Γίνονταν μ' επισημότητα, θεωρούνταν ιεροί και κατά τη διάρκεια τους σταματούσαν οι εχθροπραξίες ανάμεσά τους και τις Ελληνικές πόλεις. Οι πιο σημαντικοί από αυτούς ήταν: τα Ίσθμια, τα Νέμεα, τα Πύθια και τα Ολύμπια. Οι τοπικοί αγώνες συγκέντρωναν τοπικό ενδιαφέρον. Τέτοιοι ήταν τα Παναθήναια, τα Ελευσίνια, τα Ηράκλεια, τα Πανιώνια, τα Ελλοπία, τα Ηραία, τα Ελευθέρια, τα Ασκληπιεία, τα Λύκεια κ.α.

Οι αγώνες ήταν δεμένοι με τη θρησκευτική ζωή των αρχαίων Ελλήνων. Έτσι, στους ιερούς χώρους συναγμένοι, οι Έλληνες από διάφορες περιοχές θα δείξουν την τιμή και τον σεβασμό τους στους θεούς με την επίδειξη της σωματικής τους ρώμης, με τα αγωνίσματα, αυτοσχέδια στην αρχή, οργανωμένα και επίσημα αργότερα. Οι συναγμένοι άνθρωποι νιώθουν ευχαρίστηση και ψυχαγωγούνται με τα αγωνίσματα, γιατί να μην χαίρονται και οι θεοί, που για τιμή τους γίνονται; Ήταν δηλαδή οι αγώνες κάτι σαν προσφορά προς τους θεούς, κάποια άλλη μορφή προσευχής. Ήταν, ακόμη οι αγώνες και μια ευκαιρία και ψυχική ανάγκη των σκόρπιων Ελλήνων σ' όλες

τις ακτές της Μεσογείου. Μπορούσαν έτσι να συναντιούνται, μα πιο πολύ δυναμώνονταν στον αγώνα τους να κρατηθούν και να μην απορροφηθούν απ' τους λαούς που τους τριγύριζαν. Η συνάντηση στους Πανελλήνιους αγώνες τόνιζε την κοινή καταγωγή των Ελλήνων, ψήλωνε την περηφάνια της φυλής, ανανέωνε ψυχικούς και πνευματικούς δεσμούς και τους όπλιζε στους κινδύνους της φθοράς.

Η καταγωγή των αγώνων

Οι αθλητικοί αγώνες αποτέλεσαν έναν από τους πιο ενδιαφέροντες και πολυσύνθετους θεσμούς στην αρχαία Ελλάδα. Η σύγχρονη έρευνα δεν έχει λύσει ακόμα το πρόβλημα των ιστορικών απαρχών τους. Παραδίδονται πολλοί αρχαίοι μύθοι για τη δημιουργία τους από θεούς και ήρωες, γεγονός που υποδηλώνει ότι και για τους αρχαίους Έλληνες η καταγωγή τους ήταν μάλλον ασαφής.

Οι ρίζες του ελληνικού αθλητισμού μπορούν να αναζητηθούν στην Εποχή του Χαλκού. Οι πρώτες δραστηριότητες που πιθανώς συνδέονται με την έννοια της αθλητικής άμιλλας είναι τα περίφημα «ταυροκαθάψια», καθώς και σκηνές πυγμαχίας και πάλης που συναντούμε σε τοιχογραφίες, σφραγιδόλιθους και λίθινα αγγεία της μινωικής Κρήτης και της Θήρας. Όσον αφορά στη μυκηναϊκή Ελλάδα, οι αρχαιολογικές ενδείξεις για την τέλεση αγώνων είναι ελάχιστες. Ωστόσο, οι περιγραφές «άθλων» και παιχνιδιών που συναντούμε στα ομηρικά έπη θεωρείται ότι αντικατοπτρίζουν μυκηναϊκές παραδόσεις. Η πρώτη πραγματική περιγραφή αγώνων

απαντά στη *Ιλιάδα* (Ψ 256 – Ω 6) και αφορά στα «επιτάφια άθλα» που οργάνωσε ο Αχιλλέας προς τιμήν του νεκρού Πατρόκλου. Αλλά και στην *Οδύσσεια* (θ 97-253), ο βασιλιάς των Φαιάκων Αλκίνοος οργανώνει αγώνες προς τιμήν του Οδυσσέα. Και

Αγώνες προς τιμή του νερού Πατρόκλου

στις δύο περιγραφές, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται είναι πλούσιο και λεπτομερές, στοιχείο που ενδεχομένως υποδηλώνει μια μακρά παράδοση αγώνων στο μυκηναϊκό κόσμο.

Στους ιστορικούς χρόνους οι αγώνες διεξάγονταν πάντα στα πλαίσια μεγάλων θρησκευτικών εορτών.

Τα στάδια ήταν άμεσα συνδεδεμένα με τα ιερά και οι αγώνες αποτελούσαν ένα είδος προσφοράς στους θεούς. Για τους περισσότερους αγώνες υπήρχαν ιδρυτικοί μύθοι που τους συνέδεαν με κάποιον

Αθλητής ετοιμάζεται για ρίψη ακοντίου

τοπικό ήρωα ή τον οικιστή της πόλης, με τον καιρό όμως όλοι συνδέθηκαν με το όνομα κάποιου ολύμπιου θεού. Μεταξύ των πολυάριθμων αγώνων της αρχαιότητας, τέσσερις ήταν εκείνοι που απέκτησαν πανελλήνιο κύρος: τα **Ολύμπια**, που διεξάγονταν κάθε τέσσερα χρόνια στην Αρχαία Ολυμπία προς τιμήν του Διός, τα **Πύθια**, που διεξάγονταν επίσης κάθε τέσσερα χρόνια στους Δελφούς προς τιμήν του Απόλλωνα, τα **Ίσθμια**, κάθε δύο χρόνια στο Ιερό του Ποσειδώνα στην Ισθμία, και τα **Νέμεια**, επίσης κάθε δύο χρόνια στο

Αθλητές αγωνίζονται στην οπλιτοδρομία

Ιερό του Διός στη Νεμέα. Οι πανελλήνιοι αγώνες συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση μιας κοινής πολιτισμικής, θρησκευτικής, πολιτικής και ενδεχομένως εθνικής ταυτότητας μεταξύ των κατοίκων των ελληνικών πόλεων.

Τα Ολύμπια φαίνεται ότι ήταν οι αρχαιότεροι αγώνες αφού η παράδοση τοποθετεί την έναρξή τους στο 776 π.Χ. Αρχικά είχαν τοπικό χαρακτήρα, αλλά βαθμιαία άρχισαν να προσελκύουν και κατοίκους γειτονικών περιοχών, ώσπου τελικά καθιερώθηκαν ως ο σπουδαιότερος αθλητικός θεσμός του αρχαίου κόσμου, που

διάρκεσε χωρίς διακοπή από το 776 π.Χ. έως το 393/4 μ.Χ. Η σημασία των Ολυμπιακών Αγώνων μαρτυρείται τόσο από το γεγονός ότι κατά τη διάρκειά τους διακόπτονταν οι πολεμικές δραστηριότητες (ολυμπιακή εκεχειρία) όσο και από το ότι οι

Σκηνή από αγώνα πυγμαχίας

Ολυμπιάδες (τα διαστήματα μεταξύ δύο Ολυμπιακών αγώνων) χρησίμευαν και ως επίσημη μέθοδος μέτρησης του χρόνου (π.χ. «το δεύτερο έτος της 10ης Ολυμπιάδας»). Οι άλλοι τρεις πανελλήνιοι αγώνες ήταν μάλλον μεταγενέστεροι και πάντως δεν απέκτησαν πανελλήνιο κύρος μέχρι τις αρχές του 6ου αι. π.Χ. Και οι τέσσερις αγώνες μαζί αποτελούσαν μια περίοδο και αποτελούσε ιδιαίτερη τιμή για έναν αθλητή να αναδειχθεί νικητής σε όλους (περιοδονίκης).

Αθλητής εκτελεί άλμα

Μεταξύ των πολυάριθμων τοπικών αγώνων, οι γνωστότεροι ήταν οι **Παναθηναϊκοί**, που ελάμβαναν χώρα στην Αθήνα στη γιορτή των Παναθηναίων, χωρίς όμως να αποκτήσουν ποτέ πανελλήνιο κύρος. Γενικότερα οι αρχαίοι χώριζαν τους αγώνες σε «στεφανίτες» ή «ιερούς», στους

οποίους οι νικητές έπαιρναν ως έπαθλο μόνον ένα στεφάνι, και σε «θεματικούς» ή «χρηματίτες», συνήθως τοπικούς αγώνες στους οποίους τα έπαθλα ήταν υλικά. Οι τέσσερις πανελλήνιοι αγώνες ήταν «στεφανίτες» ενώ οι Παναθηναϊκοί «χρηματίτες».

Αθλητές και νικητές

Θεωρητικά στους αγώνες μπορούσε να πάρει μέρος κάθε πολίτης ανεξάρτητα από την κοινωνική και οικονομική του κατάσταση. Στην πραγματικότητα, βέβαια, ο

χρόνος που απαιτούνταν για εξάσκηση, ο εξοπλισμός και τα πολυδάπανα ταξίδια έκαναν τον αθλητισμό μια δραστηριότητα ουσιαστικά της αριστοκρατίας, ιδιαίτερα στα ιππικά αθλήματα, που απαιτούσαν την κατοχή και εκγύμναση αλόγων. Η συμμετοχή αλλά και η παρακολούθηση των αγώνων ήταν αποκλειστικά αντρικό προνόμιο – οι γυναίκες, και κυρίως οι έγγαμες,

Γυναίκες αθλήτριες στα Ηραία

απαγορεύονταν αυστηρά. Γνωρίζουμε, βέβαια, ότι στην Ολυμπία διοργανώνονταν κάθε τέσσερα χρόνια τα **Ηραία**, που ήταν αγώνες αποκλειστικά για γυναίκες, και δεν αποκλείεται κάτι ανάλογο να συνέβαινε και σε άλλα ιερά. Γενικά, όμως, ο αθλητισμός ήταν μια ανδρική υπόθεση.

Η σημασία της νίκης ενός αθλητή στους αγώνες, κυρίως στους πανελλήνιους, ήταν τεράστια: κέρδιζε το θαυμασμό εχθρών και φίλων, ενώ οι συμπολίτες του τού επεφύλασσαν θερμή υποδοχή και συχνά κατεδάφιζαν τμήμα του τείχους της πόλης προς τιμήν του. Κατά την Ελληνιστική περίοδο, μάλιστα, υπήρξαν περιπτώσεις ολυμπιονικών που αφηρώστηκαν, λατρεύτηκαν δηλαδή ως ήρωες μετά θάνατον. Δεν έλειπαν, πάντως, και τα οικονομικά προνόμια, ενώ συχνά η νίκη στους αγώνες έπαιρνε και πολιτική χροιά, καθώς ήταν το πρώτο βήμα για την εκπλήρωση προσωπικών φιλοδοξιών.

Σκηνή από αγώνα πάλης

Οι χώροι άθλησης

Οι αθλητικοί χώροι που λειτουργούσαν ήταν το **Στάδιο**, το **Γυμνάσιο** και ο **Ιππόδρομος**, τους οποίους συναντάμε όχι μόνον στα μεγάλα ιερά αλλά και στις

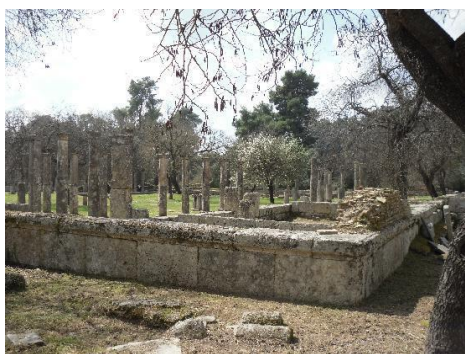
Το στάδιο της αρχαίας Μεσσήνης

Ο ηνίοχος των Δελφών

περισσότερες ελληνικές πόλεις. Από αυτούς ο σημαντικότερος ήταν το Γυμνάσιο. Εκεί ελάμβανε χώρα η εκγύμναση των αθλητών αλλά και η προετοιμασία των εφήβων για τη στρατιωτική τους θητεία. Αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα κάθε ελληνικής πόλης και γρήγορα εξελίχθηκε σε χώρο γενικότερης μόρφωσης και καλλιέργειας πνευματικών και ηθικών αξιών, όπου συγκεντρώνονταν καλλιτέχνες, φιλόσοφοι και ρήτορες. Στα Γυμνάσια, οι νέοι ασκούσαν το σώμα και σφυρηλατούσαν το πνεύμα τους με σκοπό να γίνουν πολίτες ικανοί να συμμετάσχουν στα κοινά και να υπερασπιστούν την πατρίδα τους. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι τα τρία δημόσια γυμνάσια των Αθηνών

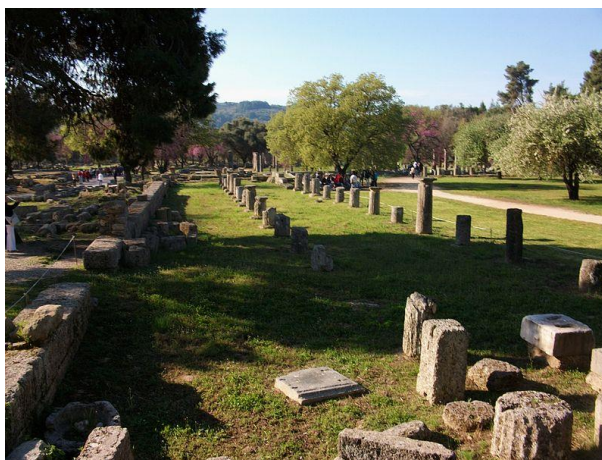
εξελίχθηκαν σε κέντρα των σημαντικότερων φιλοσοφικών σχολών της Κλασικής περιόδου: η Ακαδημία του Πλάτωνα, το Λύκειο του Αριστοτέλη και το Κυνόσαργες του Αντισθένη.

Η παλαίστρα της αρχαίας Ολυμπίας

αναθήματα νικητών στα αντίστοιχα ιερά, ενώ δε θα πρέπει να παραβλέπουμε τις αναρίθμητες αθλητικές σκηνές που κοσμούν μελανόμορφα και ερυθρόμορφα αγγεία και, βέβαια, την ποίηση που αναπτύχθηκε σε σχέση με τους αγώνες, με κυριότερους εκπροσώπους το Βακχυλίδη, το Σιμωνίδη και τον Πίνδαρο.

Οι αθλητικοί αγώνες εκτός από σημαντικότερο κοινωνικό θεσμό ήταν και μια πραγματική πηγή καλλιτεχνικής δημιουργίας. Μερικά από τα αριστουργήματα της αρχαίας ελληνικής πλαστικής και μεταλλουργίας (όπως π.χ. ο περίφημος Ηνίοχος των Δελφών) αποτελούν

Το Γυμνάσιον της αρχαίας Ολυμπίας

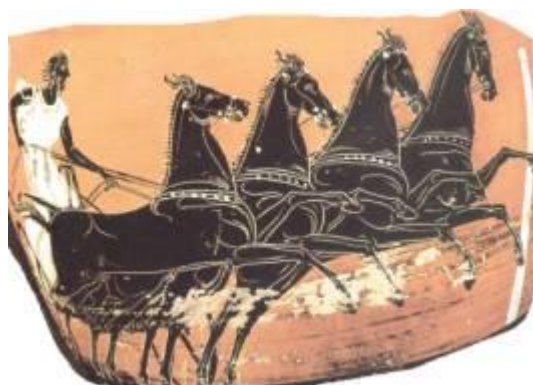
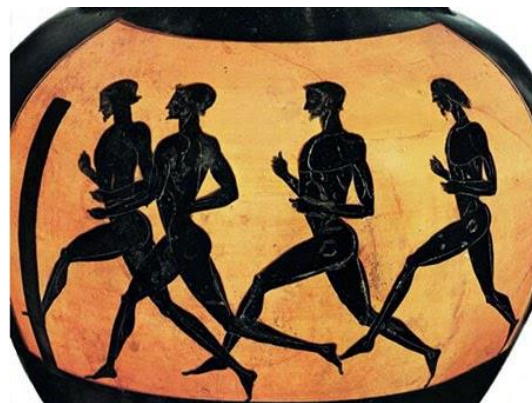
Τα αγωνίσματα

δρόμος (αγώνες ταχύτητας: στάδιον, διάυλος, οπλιτοδρομία - αγώνας αντοχής: δόλιχος).

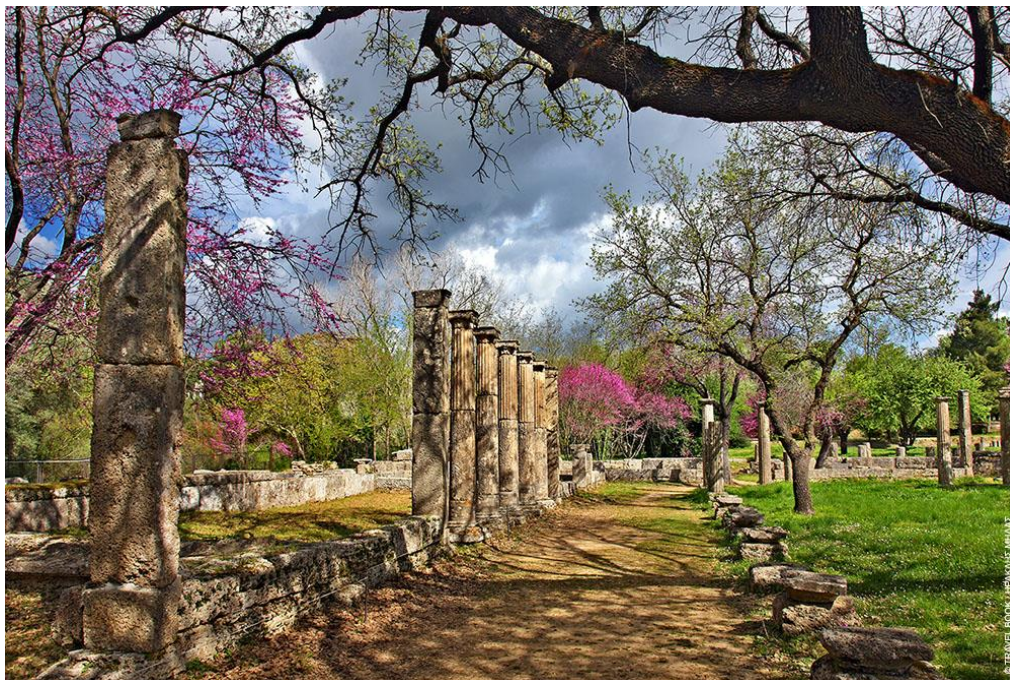
πένταθλο (άλμα, δίσκος, ακόντιο, δρόμος, πάλη),

βαρέα άθλα (πάλη, πυγμή, παγκράτιον),

ιππικά αγωνίσματα (αρματοδρομίες και ιπποδρομίες).

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

"Πολλά ενοχλητικά και κουραστικά πράγματα
υπάρχουν στη ζωή· και στους Ολυμπιακούς Αγώνες
δεν είναι το ίδιο άσχημα τα πράγματα;
Δε σε ψήνει η ζέστη; Δε σε τσαλαπατάει το πλήθος;
Δεν είναι δύσκολο να πλυθείς;
Η βροχή δε σε μουσκεύει ως το κόκαλο;
Δε σε πειράζει ο θόρυβος, η φασαρία και οι άλλες ενοχλήσεις;
Κι όμως, μου φαίνεται πως άνετα,
μετά χαράς μάλιστα, τ' ανέχεσαι όλα αυτά
μόλις σκεφτείς το μοναδικό θέαμα
που θ' αντικρίσεις".

Επίκτητος, 1ος αιώνας μ.Χ.

Αγώνες που τελούνταν στην Ολυμπία κατά την αρχαιότητα και μέχρι τον 4^ο μ.Χ. αι.
Οι Ολυμπιακοί αγώνες υπήρξαν η λαμπρότερη έκφραση της ενότητας της ελληνικής

φυλής, στιγμή ειρηνικής δημιουργίας και ευγενικής άμιλλας, μήνυμα πανελληνίας ενότητας μέσα σε καιρούς εμφύλιων συγκρούσεων και διαμαχών, η αφύπνιση της συνείδησης του ενιαίου της γλώσσας, των ηθών, των εθίμων, του πολιτισμού, της λατρείας και των ιδανικών των Ελλήνων. Οι αγώνες ήταν αφιερωμένοι στον πατέρα των θεών Δία και διεξάγονταν μετά το θερινό ηλιοστάσιο κάθε τέσσερα χρόνια. Η τετραετία αυτή ονομαζόταν «πενθετηρίς»

Αναπαράσταση του χώρου της αρχαίας Ολυμπίας

επειδή οι αρχαίοι συμπεριλάμβαναν και τα δύο έτη της διοργάνωσης, που σημάδευαν την αρχή και το τέλος της περιόδου. Οι πενθετηρίες ονομάζονταν με τον αύξοντα αριθμό της εκάστοτε Ολυμπιάδας και χρησίμευαν ως χρονική αναφορά. Ο πρώτος καταγραμμένος εορτασμός των Ολυμπιακών Αγώνων στην αρχαιότητα ήταν στην Ολυμπία, το 776 π.Χ., δηλαδή η πρώτη πενθετηρία ξεκινά το καλοκαίρι του 775 π.Χ., σύμφωνα με το σημερινό ημερολόγιο.

Μύθοι για την ίδρυση των αγώνων

Σχετικά με την ίδρυση των Ολυμπιακών αγώνων είχαν δημιουργηθεί αρκετοί μύθοι, χωρίς όμως κάποιος από αυτούς να γίνει καθολικά αποδεκτός. Μία εκδοχή αποδίδει την ίδρυση των αγώνων στον Ηρακλή. Ο Ηρακλής μετά την επιτέλεση του άθλου του καθαρισμού των στάβλων του βασιλιά Αυγεία, ο οποίος κυβερνούσε τότε την περιοχή της Ηλείας, ζήτησε την προκαθορισμένη αμοιβή, εκείνος όμως αρνήθηκε να του τη δώσει, επειδή στο μεταξύ είχε πληροφορηθεί ότι ο ήρωας στην πραγματικότητα εκτελούσε τις διαταγές του Ευρυσθέα. Στη δίκη που ακολούθησε για να λυθεί η

Ο Ηρακλής έχει συνδέσει το όνομά του με τους Ολυμπιακούς αγώνες

διαφορά, ο Φυλέας κατέθεσε υπέρ του Ηρακλή αναφέροντας την υπόσχεση του πατέρα του, αλλά πριν ανακοινωθεί η απόφαση, ο Φυλέας και ο Ηρακλής εκδιώχθηκαν από την Ήλιδα. Αρκετά χρόνια αργότερα ο Ηρακλής επέστρεψε στην Ήλιδα, κατέκτησε την πόλη και θανάτωσε τον Αυγεία. Για να τιμήσει αυτό το γεγονός και να εξευμενίσει τους θεούς ο ήρωας οργάνωσε τους πρώτους αγώνες στην Ολυμπία.

Σε άλλο μύθο που μνημονεύει ο Πausanias οι κάτοικοι της Ήλιδας από τα πανάρχαια χρόνια είχαν κτίσει ναό προς τιμή του Κρόνου. Όταν γεννήθηκε ο Δίας, οι Ιδαίοι Δάκτυλοι ήρθαν από την Κρήτη στην Ήλιδα και έκαναν αγώνα δρόμου για να διασκεδάσει λίγο ο βρεφικός Δίας. Ο μεγαλύτερος από αυτούς, ο Ηρακλής (όχι ο συνώνυμος ήρωας), έβαλε τους άλλους αδερφούς του, τον Παιωναίο, τον Επιμήδη, τον Ιάσιο και τον Ίδα να τρέξουν, και μετά τη λήξη των αγώνων, ο Ιδαίος Ηρακλής στεφάνωσε τους νικητές με κλαδί άγριας ελιάς, ένα δέντρο που είχε φέρει από την χώρα των Υπερβορείων. Ο αγώνας αυτός θεωρείται έτι είναι η μυθική παράδοση των Ολυμπιακών αγώνων και χρονολογείται στα τέλη της 2ης χιλιετίας π.Χ.. Κατά τον ίδιο μύθο, ο Ιδαίος Ηρακλής ήταν εκείνος που έδωσε το όνομα *Ολύμπια* στους αγώνες αυτούς.

Σύμφωνα με έναν άλλο μύθο, στην τοποθεσία αυτή πάλεψε ο ίδιος ο Δίας με τον Κρόνο για την εξουσία της Γης, ενώ μετά την μάχη αυτή, διεξάχθηκαν οι πρώτοι Ολυμπιακοί αγώνες προς τιμήν και εορτασμό της έκβασης της μάχης και της νίκης του Ολύμπιου Δία. Στους αγώνες αυτούς πήραν μέρος οι Ολύμπιοι θεοί, και μάλιστα ο

Το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία στην Ολυμπία

Απόλλων νίκησε τον Ερμή και τον Άρη στο τρέξιμο και την πυγμαχία αντίστοιχα.

Ωστόσο, η διασημότερη και πιο διαδεδομένη ιστορία σχετικά με την καταγωγή των αγώνων είναι αυτή της αρματοδρομίας του βασιλιά Οινόμαου με τον Πέλοπα. Ο Οινόμαος είχε μια πανέμορφη κόρη, την Ιπποδάμεια, η οποία είχε φτάσει σε ηλικία γάμου. Ο Οινόμαος όμως κατά βάθος δεν επιθυμούσε να παντρέψει την Ιπποδάμεια, γιατί είχε πιστέψει σε ένα χρησμό, σύμφωνα με τον οποίο ο γαμβρός του θα τον σκότωνε. Διακήρυξε λοιπόν ότι θα έδινε ως σύζυγο την Ιπποδάμεια σε όποιον τον

νικούσε σε αρματοδρομία. Επειδή όμως τα άλογα του Οινόμαου είχαν θεική δύναμη και αντοχή, ο Οινόμαος νικούσε πάντα τον αντίπαλό του και υποψήφιο μνηστήρα της Ιπποδάμειας. Στη συνέχεια, του έκοβε το κεφάλι. Αφού είχε καρφώσει ήδη δώδεκα κεφάλια σε πασσάλους γύρω από το ανάκτορό του, εμφανίσθηκε μπροστά του ο Πέλοπας και ζήτησε την Ιπποδάμεια για γυναίκα. Ο Πέλοπας, προειδοποιημένος από την Ιπποδάμεια που τον είχε ερωτευτεί φρόντισε να εξαγοράσει προηγουμένως τον Μυρτίλο, τον ηνίοχο του Οινόμαου. Τότε ο Μυρτίλος αντικατέστησε τα καρφιά στον άξονα του εμπρόσθιου τροχού στο άρμα του βασιλιά με κέρινα, ή δεν έβαλε καθόλου καρφιά. Μόλις λοιπόν ξεκίνησε ο αγώνας, το τέθριππο του βασιλιά αναποδογύρισε, ο Οινόμαος σκοτώθηκε και ο Πέλοπας έγινε βασιλιάς θεσπίζοντας τους πρώτους

Αέτωμα από το ναό του Δία. Προετοιμασία για την αρματοδρομία Οινόμαου – Πέλοπα.

αγώνες για να τιμήσει τη νίκη του.

Θέσπιση των αγώνων

Αγώνες γίνονται στην Ολυμπία πολύ πριν το 776 π.Χ. που θεωρείται η αρχή τους. Οι ρίζες τους καλύπτονται από τα πέπλα του μύθου. Η παράδοση αναφέρει ως μοναδικό αγώνισμα στα παλιά χρόνια την αρματοδρομία. Στα ταραγμένα χρόνια της παρακμής του Μυκηναϊκού κόσμου, της μετακίνησης και της καθόδου νέων ελληνικών φύλων και της σύγκρουσης ανάμεσα στον παλιό και τον καινούργιο κόσμο, οι αγώνες λησμονήθηκαν. Για πολλά χρόνια, οι Ολυμπιακοί Αγώνες παραμελήθηκαν και ξεχάστηκαν, μέχρι που η Πυθία συμβούλεψε τον Ίφιτο, βασιλιά των Ηλείων, να αναβιώσει τους αγώνες προκειμένου να σταματήσουν οι εμφύλιοι πόλεμοι. Πιθανώς οι Ολυμπιακοί αγώνες της εποχής αυτής να διοργανώνονταν βάση της Ολυμπιακής εκεχειρίας, μιας συμφωνίας ειρήνης που είχαν κλείσει ο Ίφιτος από την Ήλιδα, ο Λυκούργος από την Σπάρτη και ο Κλεοσθένης από την Πίσα, αφού σύμφωνα με τον Πausanias, η συμφωνία αυτή φυλασσόταν στον ναό της Ήρας στην Ολυμπία. Η ιερή εκεχειρία όριζε σε όλες τις ελληνικές πολιτείες τη μη κατάκτηση της Ολυμπίας αλλά

και τη διακοπή κάθε πολεμικής εχθροπραξίας όταν άρχιζε η περίοδος των αγώνων. Μόλις έμπαινε ο μήνας των αγώνων, την εκεχειρία αυτή τη διαλαλούσαν σε όλους τους ελληνικούς δήμους ειδικοί κήρυκες που τους όριζαν οι επιμελητές του ιερού της Ηλείας.

Με την πάροδο του χρόνου, ο θεσμός της Ολυμπιακής εκεχειρίας και των Ολυμπιακών αγώνων έγιναν όλο και πιο δημοφιλής σε όλο τον Ελλαδικό χώρο. Ενώ αρχικά στους αγώνες έπαιρναν μέρος μόνο κάτοικοι της Ήλιδας, σταδιακά διευρύνθηκε ο

Αφή της Ολυμπιακής φλόγας

κανονισμός, ώστε να επιτρέπονται αθλητές από την Αρκαδία, την Λακεδαίμονα και την Μεσσηνία, ακόμα και από όλη την Πελοπόννησο και τα Μέγαρα. Ακολούθησαν οι εκτός Πελοποννήσου πόλεις των Αθηνών και της Ιωνίας. Μέχρι τον 4ο αι. μ.Χ. όπου και σημειώνεται το τέλος των Ολυμπιακών αγώνων, η συρροή των αθλητών από όλα τα μέρη ήταν μεγάλη. Από τις Αποικίες στην Σικελία και την Μικρά Ασία, την Ρόδο, από την Αίγυπτο (ιδίως την Αλεξάνδρεια), την Κυρήνη και την Φοινίκη, αλλά και από την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία έρχονταν αθλητές για να αγωνιστούν στην Ολυμπία. Τελευταίος Ολυμπιονίκης ήταν ο Αρμένιος Αρσακιάδης Artavazd (ή Varaztad).

Η παρακολούθηση των αγώνων επιτρεπόταν σε όλους, ελεύθερους και δούλους, ακόμα και βάρβαρους. Μονάχα απαγορευόταν αυστηρά στις γυναίκες, ίσως γιατί ορισμένοι αθλητές αγωνίζονταν γυμνοί. Για όποια μάλιστα τολμούσε να παραβεί τη διαταγή αυτή, υπήρχε η ποινή του θανάτου. Ωστόσο, μία γυναίκα που ανήκε σε σπουδαία αθλητική οικογένεια και λαχταρούσε να καμαρώσει νικητές μέσα στο στάδιο τους δικούς της, δε δίστασε να ντυθεί άντρας και να περάσει μέσα στους θεατές των αγώνων. Ήταν η Καλλιπάτειρα, κόρη του περίφημου Ρόδιου Ολυμπιονίκη Διαγόρα, αδελφή και μητέρα επίσης νικητών στις Ολυμπιάδες. Αυτή ακριβώς η συγγενειά της με ξεχωριστούς αθλητές έκανε ίσως τους Ελλανοδίκες να της

συγχωρήσουνε την παράβαση και να της επιτρέψουνε τιμητικά να παρακολουθήσει τους αγώνες.

Επίσης σημειώνεται μεμονωμένα και τιμήση γυναικών, πράγμα που δεν ήταν σύνηθες φαινόμενο, αφού η συμμετοχή ήταν καθαρά ανδρικό προνόμιο. Στα ιππικά αθλήματα της αρματοδρομίας και της ιππασίας όμως το βραβείο πήγαινε στον ιδιοκτήτη του αλόγου, που δεν ήταν αναγκαστικά ο ίδιος ο ιππέας που έπαιρνε μέρος. Έτσι έχουμε την Σπαρτιάτιδα Κυνίσκα, θυγατέρα του Αρχίδαμου και αδερφή του Αγησίλαου, που τιμήθηκε με το κλαδί ελιάς και στην οποία έκτισαν ηρώο και αφιέρωσαν ανδριάντες. Συχνά μπορούσε κάποιος ν' ανακηρυχθεί Ολυμπιονίκης χωρίς να αγωνιστεί έγκαιρα στο στάδιο ή δίσταζε να λάβει μέρος από φόβο μη νικηθεί. Τέλος, σε περίπτωση που ο αριθμός των αγωνιστών σε κάποιο άθλημα ήτανε περιττός, απόμενε μετά την κλήρωση των ζευγαριών ένας αθλητής που λεγόταν έφεδρος. Αυτός περίμενε με ακμαίες τις σωματικές του δυνάμεις να συναγωνιστεί μ' εκείνον που ύστερα από αλληπάλληλους αγώνες θα είχε καταβάλει τους άριστους από κάθε ζεύγος αθλητών.

Σταδιακή εξέλιξη των αγωνισμάτων

Αρχικά, το αγωνιστικό πρόγραμμα περιελάμβανε μόνο το «στάδιο», τον αγώνα δρόμου, και περιοριζόταν σε μια μόνο ημέρα. Στη 14η Ολυμπιάδα (724 π.Χ.) προστέθηκε ο «διάυλος» (διπλός αγώνας δρόμου). Στη 15η Ολυμπιάδα (720 π.Χ.) καθιερώθηκε ο «δόλιχος» (αγώνας δρόμου μεγάλου μήκους), ενώ οι 18οι Ολυμπιακοί αγώνες (708 π.Χ.) διευρύνονται με το «Πένταθλο» και την πάλη. Είκοσι χρόνια αργότερα

(23η

Ολυμπιάδα, 688 π.Χ.)

προστέθηκε η

«πυγμή», και

αργότερα (25η

Ολυμπιάδα, 680 π.Χ.)

η αρματοδρομία του

τέθριππου (ζυγός

τεσσάρων ίππων).

Τριάντα δύο χρόνια

αργότερα (33η Ολυμπιάδα, 648 π.Χ.) προστέθηκαν οι ιπποδρομίες και το

«Παγκράτιο» που συνδυάζει πάλη και πυγμαχία. Τα αγωνίσματα εφήβων

Το στάδιο της αρχαίας Ολυμπίας

περιορίζονταν στον αγώνα δρόμου, το Πένταθλο και την πάλη. Στην 65η Ολυμπιάδα (520 π.Χ.) καθιερώνονται ο «οπλιτόδρομος» (αγώνας δρόμου ανδρών με πολεμική στολή) και στην 66η Ολυμπιάδα (516 π.Χ.) ο δρόμος και η πάλη παιδών. Στην 93η Ολυμπιάδα (408 π.Χ.) καθιερώθηκε και η αρματοδρομία με ζυγό δύο αλόγων. Για μια μικρή περίοδο (70ή - 71η Ολυμπιάδα) έγινε πειραματικά καθιέρωση αρματοδρομίας με φοράδες και μουλάρια, ενώ την 99η Ολυμπιάδα (384 π.Χ.) εμφανίζονται αρματοδρομίες τεσσάρων και αργότερα (128η Ολυμπιάδα, 268 π.Χ.) δύο πουλαριών, και δώδεκα έτη αργότερα (256 π.Χ.) ιππασία σε πουλάρι.

Οι Ολυμπιακοί ήταν καθαρά αθλητικοί αγώνες χωρίς μουσικό διαγωνισμό όπως συνηθιζόταν στις άλλες παρόμοιες εορτές. Μια μοναδική εξαίρεση είχε γίνει επί Νέρωνα, καθώς και στην 96η Ολυμπιάδα όπου έγινε διαγωνισμός τρομπέτας, χωρίς όμως μουσικό κριτήριο.

Οι Ολυμπιάδες πέρασαν τις δύο, τις τρεις ημέρες και τελικά έφτασαν να διαρκούν πέντε ημέρες.

Πρόγραμμα διεξαγωγής των αγώνων

Αρχικά οι Ολυμπιακοί αγώνες διαρκούσαν μια ημέρα μόνο. Αργότερα, το πρόγραμμα διευρύνθηκε και εμπλουτίστηκε με πλήθος αθλημάτων και πανηγυρικών εκδηλώσεων που συνόδευαν την εορτή, διαρκείας πέντε ημερών, στην οποία συνέρρεε πλήθος αθλητών και θεατών. Ο Πausανίας αναφέρει ως αιτία την διεξαγωγή των 77ών Ολυμπιακών αγώνων (472 π.Χ.), όταν η αρματοδρομία και το πένταθλο είχαν αργοπορήσει τόσο πολύ, που το παγκράτιο άρχισε καθυστερημένα και διήρκεσε μέχρι τις νυκτερινές ώρες, με αποτέλεσμα να νικήσει ο Αθηναίος Καλλίας. Τότε αποφασίστηκε η πολυήμερη διεξαγωγή

των αγώνων και καθιερώθηκε το πενθήμερο πρόγραμμα ως εξής. Οι τελετές άρχιζαν την 11η ημέρα του μήνα και διαρκούσαν μέχρι την 15η ημέρα, έτσι ώστε η νύχτα της τέταρτης μέρας των αγώνων να λούζεται στο φως της πανσέληνου. Σύμφωνα με το σημερινό ημερολόγιο η έναρξη των αγώνων

Το Βουλευτήριο της αρχαίας Ολυμπίας,

γίνονταν περίπου στα τέλη Ιουνίου, αρχές Ιουλίου.

Η πρώτη ημέρα ήταν αφιερωμένη στους θεούς. Η σημαντικότερη εναρκτήρια σπονδή ήταν προς τιμή του Ολυμπίου Δία, και γινόταν από εκπροσώπους της πόλης της Ήλιδας. Ακολουθούσε ο όρκος των αθλητών, προπονητών και ελλανοδικών (δηλαδή των διαιτητών που θα έκριναν τα αποτελέσματα των αγώνων) στο βωμό του Όριου Δία μπροστά από το Βουλευτήριο, κατά τον οποίο γινόταν θυσία, ενώ οι διαιτητές έβγαζαν λόγο απευθυνόμενοι στους αγωνιστές. Όσο για τους ανήλικους νέους που έπαιρναν μέρος, ορκίζονταν οι πατέρες ή οι πιο μεγάλοι αδελφοί τους. Επίσης, οι αθλητές και τα άλογα εξετάζονταν για να κριθεί η συμμετοχή τους και για να κληρωθούν στις ομάδες που θα έπαιρναν μέρος. Το πρόγραμμα της πρώτης ημέρας κατέληγε σε γενική φαγοπότι γνωριμίας ενώ την ίδια μέρα γινότανε και η ευγενική άμιλλα για την ανάδειξη των καλύτερων κηρύκων και σαλπικτών. Αυτοί που κέρδιζαν, λάβαιναν το τιμητικό προνόμιο ν' αναγγέλλουν και να εκφωνούνε τα ονόματα των Ολυμπιονικών την ώρα των βραβείων. Την πρώτη μέρα των αγωνισμάτων, πριν από τα χαράματα γέμιζαν οι κερκίδες, αφού με τις πρώτες ηλιαχτίδες ξεκινούσαν τα πρώτα αγωνίσματα.

Τη δεύτερη μέρα τελούνταν ιπποδρομίες και αρματοδρομίες στον Ιππόδρομο και το πένταθλο. Νικητής των ιππικών αγώνων θεωρούνταν ο ιδιοκτήτης του άρματος ή του ίππου. Με τη δύση του ήλιου γίνονταν νεκρικές τελετές αφιερωμένες στον Πέλοπα, όπου δέσποζε η θυσία του μαύρου κριαριού.

Η τρίτη μέρα, η επόμενη της πανσέληνου, ήταν η σπουδαιότερη, αφιερωμένη στη λατρεία του Δία. Τότε γινόταν η μεγαλοπρεπής εκατόμβη των Ηλείων με πανηγυρική πομπή, που κατευθυνόταν στο μεγάλο βωμό του Δία. Αυτή τη μέρα διεξάγονταν όλα τα αγωνίσματα του δρόμου.

Την τέταρτη μέρα γίνονταν τα βαριά αγωνίσματα, η πάλη, η πυγμή, το παγκράτιο, η οπλιτοδρομία.

Την Πέμπτη και μέρα τελευταία μέρα των Ολυμπιακών αγώνων ανακηρύσσονταν και στεφανώνονταν με τον κότινο οι Ολυμπιονίκες στον πρόναο του ναού του Δία, μπροστά στο

Το Πρυτανείον στο οποίο δινόταν το δείπνο για τους νικητές και τους επίσημους καλεσμένους με το τέλος των αγώνων

άγαλμα του θεού. Στην αρχή οι κότινοι αναθέτονταν σε χάλκινο τρίποδα, αργότερα σε χρυσελεφάντινη τράπεζα, στο ναό της Ήρας. Ένας νεανίας έκοβε με χρυσό ψαλίδι τα κλαδιά της ελιάς από το ιερό δέντρο. Με την απονομή του στεφανιού αναγγελλόταν το όνομα του αθλητή, μαζί με αυτό του πατέρα του και της πατρίδας του και γινόταν αθάνατο σε όλες τις τότε Ελληνικές πόλεις. Οι νικητές έδιναν δώρα στους θεούς, καθένας με τις δυνατότητές του για να τους ευχαριστήσουν για την υψηλότερα των τιμών. Ακολουθούσαν πομπές και γενικό φαγοπότι, συνοδευόμενο από τραγούδι και μουσική, τα «επινίκια».

Τα αγωνίσματα

Αγώνες δρόμου: Ο απλός αγώνας δρόμου, το «στάδιο» ήταν το πρώτο αγώνισμα που καθιερώθηκε. Μέχρι τους 15ους Ολυμπιακούς αγώνες οι αθλητές που έπαιρναν μέρος φορούσαν μια μικρή ποδιά, ενώ αργότερα αγωνίζονταν εντελώς γυμνοί, επιδεικνύοντας την επίδοσή τους στο πολεμικό βάδισμα και τρέξιμο. Τέρμα ήταν το σημείο που

Αθλητές αγώνα δρόμου

βρίσκονταν το βραβείο, ενώ οι θεατές στέκονταν δεξιά και αριστερά κατά μήκος της αμμόδους διαδρομής που είχε μήκος εξακοσίων Ολυμπιακών ποδιών (περ. 192 μέτρα). Οι αθλητές ανταγωνίζονταν σε ομάδες τεσσάρων. Οι επί μέρους νικητές ανταγωνίζονταν μεταξύ τους, επίσης σε ομάδες τεσσάρων. Στον «**δίαιυλο**» οι αθλητές έτρεχαν την διπλή διαδρομή επιστρέφοντας στο σημείο της αφετηρίας, ενώ στον «**δόλιχο**» η διαδρομή ήταν δώδεκα «**δίαιυλοι**», δηλαδή 24 «**στάδια**». Η διαδρομή του «**οπλίτη δρόμου**» είχε μήκος δύο «**σταδίων**», και οι πολεμιστές αρχικά φορούσαν τον πλήρη εξοπλισμό (περικεφαλαία, κνημίδες, ασπίδα) και αργότερα ήταν γυμνοί και κρατούσαν μόνο ασπίδα. Οι έφηβοι αγωνίζονταν μόνο στο απλό «**στάδιο**», δηλαδή στον αγώνα δρόμου μιας διαδρομής. Ο Πausanias μνημονεύει επίσης τον αγώνα δρόμου των «**Ηλείων παρθένων**», οι οποίες έπαιρναν μέρος ντυμένες με έναν κοντό χιτώνα, τον δεξιό ώμο γυμνό και τα μαλλιά λυτά.

Πάλη: Η πάλη ήταν πολύ δημοφιλές άθλημα. Σύμφωνα με τον μύθο ο Θησεάς ήταν αυτός που ανακάλυψε την τεχνική της πάλης, έτσι ώστε ο νικητής να μην είναι

εξαρτημένος μόνο από την φυσική του σωματική δύναμη, αλλά από την τεχνική, την ευελιξία και την γρηγοράδα των κινήσεών του. Ο έφηβος Κρατίνος απέκτησε φήμη όχι μόνο για την νίκη του, αλλά και για την καλαισθησία των κινήσεων του.

Σκηνή πάλης σε μελανόμορφο αγγείο

Στην πάλη διακρίνουμε δύο αγωνίσματα. Στο πρώτο ο αθλητής είχε σκοπό να ρίξει τον αντίπαλο τρεις φορές με τους ώμους στο χώμα, ενώ στο δεύτερο ο αγώνας συνεχιζόταν ακόμα και στο έδαφος, μέχρι που ο νικημένος αναγκαζόταν να παραδεχτεί την ήττα του σηκώνοντας το χέρι.

Πυγμαχία: Η πυγμαχία ήταν βίαιο και συχνά θανατηφόρο αγώνισμα. Τα χέρια ήταν ενισχυμένα με χοντρά δερμάτινα λουριά από τον αγκώνα μέχρι τις γροθιές, ενώ τα δάχτυλα έμεναν ακάλυπτα για να κλείνουν σχηματίζοντας γροθιά. Τα λουριά μπορεί να ήταν ενισχυμένα με μικρούς μολυβένιους βόλους ή καρφιά. Σε περίπτωση που ο αγώνας κρατούσε πολύ ώρα χωρίς νικητή, οι αγωνιστές έπρεπε να κάνουν την ονομαζόμενη «κλίμακα». Δηλαδή οι πυγμάχοι στέκονταν ακίνητοι χωρίς να αμύνονται ή να αποφεύγουν το χτύπημα, ενώ εναλλακτικά αντάλλασσαν χτυπήματα μέχρι που ένας από τους δυο κατέρρεε. Αν και πολλές μαρτυρίες έχουμε για τα φοβερά και αιματηρά τραύματα του αγωνίσματος, η τέχνη της πυγμαχίας ήταν άλλη. Νικητής ήταν αυτός που κατόρθωνε να μην χτυπηθεί. Ακόμα καλύτερα ήταν αυτός που κατόρθωνε να μην χτυπηθεί αλλά ούτε και να χτυπήσει τον αντίπαλο, κάνοντάς τον απλά να καταρρεύσει εξουθενωμένος από τις άκαρπες επιθετικές προσπάθειές του.

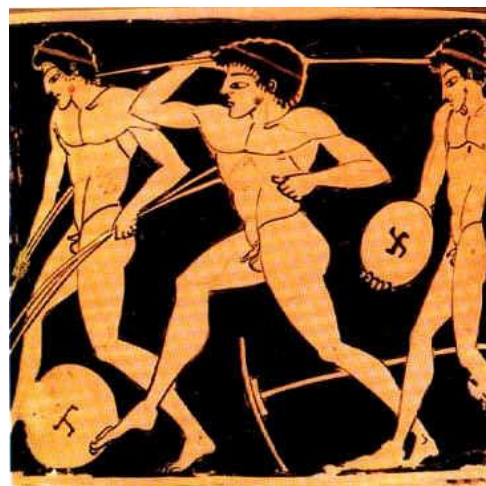
Παγκράτιο: Το δυσκολότερο άθλημα στους Ολυμπιακούς αγώνες ήταν αναμφισβήτητα το παγκράτιο. Ήταν συνδυασμός της πάλης και της πυγμαχίας. Ο νικητής έπρεπε να νικήσει συνδυάζοντας την ευελιξία αλλά και την δύναμη της γροθιάς, συμβολίζοντας έτσι τον ηρωικό αγώνα του άοπλου πολεμιστή στην

Αθλητές αγωνίζονται στο παγκράτιο

μάχη. Σε αντίθεση με την καθεαυτού πυγμαχία, οι αθλητές του παγκρατίου αγωνίζονταν με γυμνά χέρια και δεν χτυπούσαν με την γροθιά, αλλά με τα δάχτυλα της πυγμής. Δυο θρυλικοί αθλητές του παγκρατίου έμειναν στην ιστορία, ο Θεαγένης και ο Πολυδάμας

Πένταθλο: Το πένταθλο αποτελείτο από πέντε επί μέρους αγωνίσματα, *τροχάδην, άλμα, πάλη, δισκοβολία* και *ακόντιο*. Οι αθλητές του πένταθλου ήταν φημισμένοι για την καλαισθησία του αρμονικά γυμνασμένου σώματός τους. Η διεξαγωγή του πένταθλου άρχιζε με την ρίψη δίσκου ή με το άλμα, και συνέχιζε με την ρίψη ακοντίου, τον αγώνα δρόμου και την πάλη. Η προκαταρκτική εξάσκηση που γινότανε στα αθλητικά γυμναστήρια

Αθλητές αγωνίζονται στο πένταθλο

συμπεριλάμβανε τέσσερις κατηγορίες άλματος, το *άλμα ύψους* (επί τόπου), *άλμα ύψους* (με φόρα), *άλμα μήκους* και *άλμα βάθους*, ενώ στους Ολυμπιακούς αγώνες μνημονεύεται μόνο το άλμα μήκους. Το άλμα συνοδευόταν από τους ήχους της φλογέρας που έπαιζε το «Πύθιο άσμα». Η εκκίνηση γινόταν από μια ελαστική σανίδα, τον «βατήρα», ενώ οι αθλητές χρησιμοποιούσαν ένα βοηθητικό όργανο, τους «αλτήρες». Ο κανονισμός του αθλήματος επέβαλε στον αθλητή να προσγειωθεί όρθιος και να σταθεί ακίνητος ακριβώς στο σημείο της επαφής του με το έδαφος. Το σημείο της πιθανής προσγειώσης ήταν ανασκαμμένο για να είναι το χώμα λίγο πιο μαλακό. Συχνά συναντάμε σε σχετικές αγγειογραφίες την αξίνα η οποία χρησίμευε για την εκσκαφή του σκληρού από την ξηρασία καλοκαιρινού εδάφους, ή για να σημαδεύουν στο χώμα την επίδοση. Η δισκοβολία ήταν αγώνισμα βολής που εξελίχτηκε από την ρίψη πέτρας στην μάχη, και διεξάγονταν αρχικά με απλές πέτρες κάπως μεγάλων διαστάσεων, όπως συμπεραίνουμε από ένα αρχαιολογικό εύρημα στον χώρο της Ολυμπίας. Ο Όμηρος μνημονεύει επίσης τον λίθινο δίσκο των Φαιάκων. Η τεχνική ρίψης δίσκου είναι απαθανατισμένη σε πολλές αγγειογραφίες, ανάγλυφα και ανδριάντες, το πιο φημισμένο από αυτά είναι ο παγκόσμιος γνωστός δισκοβόλος του Μύρωνα. Το ακόντιο ήταν επίσης εμπνευσμένο από το αντίστοιχο πολεμικό ή κυνηγετικό όπλο, αν και στην προκειμένη μορφή ήταν ειδικά

κατασκευασμένο για αποκλειστική αθλητική χρήση. Ήταν κοντότερο, λεπτότερο και ελαφρότερο, ενώ κατέληγε σε μακρύ μυτερό άκρο. Στην μέση του κονταριού ήταν προσαρμοσμένη η «αγκύλη», που ήταν λουράκι ή θηλιά για να υποβοηθάει τον αθλητή στην εξακόντισή του, χωρίς όμως να είναι εξακριβωμένη η ακριβής λειτουργία της αγκύλης. Επίσης δεν είναι γνωστό αν το ακόντιο ήταν άθλημα βολής ή σκοποβολής. Τα αγωνίσματα δρόμου και πυγμαχίας παρουσιάστηκαν πιο πάνω.

Αρματοδρομία: Η αρματοδρομία διεξάγονταν σε ιδιαίτερο στάδιο, το «ιπποδρόμιο», αγνώστων σήμερα διαστάσεων. Το μοναδικό ιπποδρόμιο που διασώζεται σήμερα στην Ελλάδα βρίσκεται στο Λύκαιο όρος και έχει μήκος 300 μέτρα, ή ενάμιση σταδίου, και πλάτους εκατό μέτρων. Το ιπποδρόμιο της Ολυμπίας πρέπει κατά τα λεγόμενα του Πausανία να είχε μεγαλύτερο πλάτος. Ο μηχανισμός εκκίνησης ήταν εφεύρεση του Κληοίτα, την οποία τελειοποίησε ο Αριστείδης. Στο ένα άκρο του ιπποδρομίου ήταν κτισμένος ο στρογγυλός βωμός του Ταράξιππου, αφού τα άλογα πάθαιναν απροσδόκητα πανικό όταν περνούσαν από το σημείο αυτό.

Έπαθλα για τους νικητές στους μεγάλους πανελλήνιους αγώνες. Από αριστερά: Αγριελιά (Ολύμπια), δάφνη (Πύθια), πεύκο (Ισθμία), αγριοσέλινο (Νέμεα).

Σημασία των αγώνων

Από το 776 π.Χ. και μετά οι Αγώνες, σιγά-σιγά, έγιναν πιο σημαντικοί σε ολόκληρη την αρχαία Ελλάδα φτάνοντας στο απόγειο τους κατά τον 6ο και 5ο αι. π.Χ.. Οι Ολυμπιακοί είχαν επίσης θρησκευτική σημασία αφού γίνονταν προς τιμή του θεού Δία, του οποίου το τεράστιο άγαλμα στεκόταν στην Ολυμπία. Ο αριθμός των αγωνισμάτων έγινε είκοσι και ο εορτασμός γινόταν στην διάρκεια μερικών ημερών. Το έπαθλο για τους νικητές ήταν ένα στεφάνι από κλαδί ελιάς. Η νίκη στους Ολυμπιακούς αγώνες ισοδυναμούσε με απόκτηση πανελλήνιας φήμης και δόξας. Το

πρόσωπο του Ολυμπιονίκη περιέβαλλαν μύθοι, θρύλοι, ανέκδοτα και παραδόσεις. Η ιδιαίτερη πατρίδα του γιόρταζε την υποδοχή του με μεγάλες τιμές. Ο νικητής των αγώνων έμπαινε στην πόλη με τέθριππο άρμα από μια μεριά του τείχους που κατεδάφιζαν για να δείξουν ότι με τέτοιους πολίτες τα τείχη είναι άχρηστα. Η πόλη τιμούσε τους Ολυμπιονίκες της με θρησκευτικά αξιώματα, δωρεάν σίτιση στο πρυτανείο, προεδρία στο θέατρο, στις γιορτές και στους αγώνες. Προς τιμήν τους συνέθεταν επίσης επινίκιους ύμνους και ανέθεταν ανδριάντες τους στην Ολυμπία.

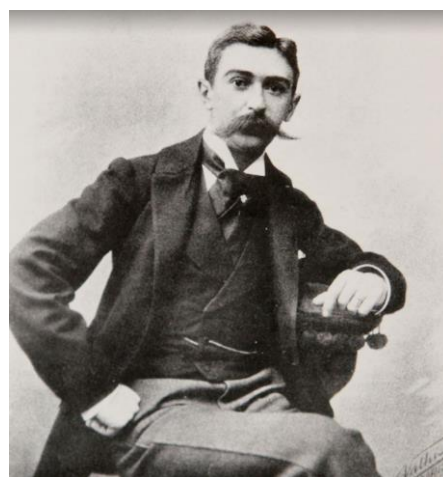
Κατάργηση των αγώνων

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες διατηρήσανε την αίγλη τους σε όλη την ελληνική αρχαιότητα και όσοι νικούσαν σε αυτούς δοξάστηκαν από λαμπρούς ποιητές, όπως ο Πίνδαρος, ο Σιμωνίδης ο Κείος και ο Βακχυλίδης. Όταν όμως επικράτησαν οι Ρωμαίοι, το ευγενικό

Νόμισμα που κόπηκε από τον Ουαλεντινιό II, απεικονίζονται ο Ουαλεντινιανός και ο Θεοδόσιος με άλω και τα σύμβολα της σφαίρας και του σταυρού.

πνεύμα των αγώνων άρχισε να νοθεύεται με βίαια θεάματα και σιγά-σιγά οι Έλληνες αθλητές αποσύρθηκαν και δεν έπαιρναν μέρος στους αγώνες. Έτσι, ο θεσμός των Ολυμπιακών Αγώνων έχασε τη σημασία του. Όταν ο Χριστιανισμός έγινε η επίσημη θρησκεία της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, οι Ολυμπιακοί θεωρούνταν πια σαν μία παγανιστική γιορτή, και το 393, ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος απαγόρευσε τη διεξαγωγή τους. Με αυτό τον τρόπο τελείωσε μία περίοδος χιλίων χρόνων κατά την οποία οι Ολυμπιακοί διεξάγονταν συνέχεια κάθε τέσσερα χρόνια.

Ο Πιέρ ντε Κουμπερτέν

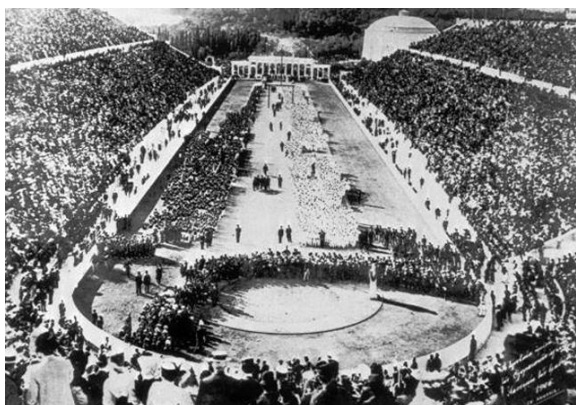
Αναβίωση των αγώνων

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα ήταν μόνο μια μακρινή ανάμνηση της Κλασικής Αρχαιότητας χωρίς το όραμα του βαρόνου Πιερ ντε Κουμπερτέν και μερικών άλλων

ανθρώπων της εποχής του. Το όραμα του φωτισμένου αυτού Γάλλου και των άλλων οραματιστών που προηγήθηκαν (π.χ. Ε. Ζάππα, Δ. Βικέλα κ.ά.) ήταν να ζωντανέψουν και πάλι τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ο Πιερ ντε Κουμπερτέν γεννήθηκε το 1863 στο Παρίσι. Αγάπησε τα σπορ και ασχολήθηκε ενεργά με την ξιφασκία, την κωπηλασία, την πυγμαχία και την ποδηλασία. Επηρεασμένος από επισκέψεις του σε βρετανικά σχολεία, εργάστηκε σκληρά για εισαχθεί η Φυσική Αγωγή στα σχολεία της Γαλλίας. Οι ιδέες του κρίθηκαν πολύ αυστηρά από όλους όσους δεν κατάλαβαν τη μεγάλη σημασία αυτής της προσπάθειας και τον πίκραναν. Όμως αυτός δε σταμάτησε να προσπαθεί. Ο Κουμπερτέν ήταν βέβαιος ότι ο ελληνικός πολιτισμός και ιδιαίτερα οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούσαν να προσφέρουν πάρα πολλά στην ανθρωπότητα. Ξεκίνησε λοιπόν μια εκστρατεία, για να εξασφαλίσει διεθνή υποστήριξη για την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Το 1894 διοργάνωσε Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο στο Παρίσι γι' αυτό το θέμα με συμμετοχή 13 χωρών. Στο Συνέδριο αυτό πάρθηκε η απόφαση να ξεκινήσουν και πάλι οι Ολυμπιακοί Αγώνες και μάλιστα στη χώρα που γεννήθηκαν, στην Ελλάδα. Αποφασιστική ήταν η συμβολή του Έλληνα λόγιου Δημήτρη Βικέλα.

Φωτογραφία από τους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες στην Αθήνα το 1896

Ο Κουμπερτέν επιθυμούσε ακόμη να υπάρχει μια μόνιμη Επιτροπή για την οργάνωση και την επίβλεψη των Αγώνων. Έτσι, στις 23 Ιουνίου 1894 ίδρυσε τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή και διαμόρφωσε τη δομή του Ολυμπιακού Κινήματος. Διετέλεσε Πρόεδρος της από το 1896 έως το 1925. Ασχολήθηκε με την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων ακόμα και ως προς τις λεπτομέρειες. Δημιούργησε τους πέντε Ολυμπιακούς κύκλους, το σύνθημα των Αγώνων και καθιέρωσε τις διαδικασίες της τελετής έναρξης και της τελετής λήξης. Ο πρώτος Πρόεδρος της Δ.Ο.Ε. ήταν ο Δημήτρης Βικέλας (1894-1896).

Η φιλοσοφία του βαρόνου Πιερ ντε Κουμπερτέν: Ο Κουμπερτέν πίστευε ότι ο αθλητισμός μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο να διαμορφώσει καλό χαρακτήρα. Τι' αυτόν σημασία είχε όχι η νίκη αλλά η συμμετοχή. Πίστευε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες

μπορούν να βοηθήσουν τους λαούς να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, να βοηθήσουν στην ειρήνη, στην κατανόηση και στη συνεργασία.

ΠΥΘΙΑ

Το θέατρο των Δελφών, τόπος διεξαγωγής των μουσικών παραστάσεων των Πυθίων.

Τα **Πύθια** ήταν εορταστικά αγωνίσματα της αρχαίας Ελλάδας που γίνονταν στους Δελφούς και εν μέρει στο Κρिसαίο πεδίο, προς τιμή του θεού Απόλλωνα. Είχαν πανελλήνια εμβέλεια και αποτελούσαν την πιο σημαντική εκδήλωση μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Περιελάμβαναν μουσικούς και αθλητικούς αγώνες.

Σύμφωνα με την μυθολογία, ο θεσμός των Πυθίων ιδρύθηκε από τον ίδιο τον Απόλλωνα, όταν αυτός νίκησε τον δράκο Πύθωνα. Στην αρχή διοργανώνονταν κάθε οκτώ χρόνια και περιλάμβαναν αποκλειστικά μουσικούς αγώνες. Με την πάροδο των ετών καθιερώθηκαν στο πρόγραμμα και αθλητικοί αγώνες ενώ μετά τον πρώτο Ιερό Πόλεμο (συγκεκριμένα από το 582 π.Χ. και έπειτα) διεξάγονταν κάθε τέσσερα χρόνια. Οι Ολυμπιακοί αγώνες διοργανώνονταν με την πρώτη πανσέληνο του θερινού ηλιοστασίου, ενώ τα Πύθια ακολουθούσαν το καλοκαίρι μετά από την πάροδο τριών ετών. Ο θεσμός των Πυθίων ήταν σεβαστός σε όλη την Ελλάδα, αφού από όλες τις πόλεις έφταναν αθλητές που εκπροσωπούσαν την πατρίδα τους, και θεατές που ήθελαν να θαυμάσουν τους αγώνες. Στα πλαίσια των διοργανώσεων αυτών γίνονταν και «Αγορά», δηλαδή εμπορική έκθεση.

Την ευθύνη για την εποπτεία της οργάνωσης των αγώνων είχαν οι ιερομνήμονες. το ακριβές όμως πρόγραμμα αλλά και η διάρκεια των αγώνων δεν είναι γνωστά. Κατά την έναρξη, είναι πιθανόν να πραγματοποιούνταν κάποιες ιεροτελεστίες, στη συνέχεια διεξάγονταν οι μουσικοί αγώνες και στη συνέχεια οι λεγόμενοι γυμνικοί αγώνες στους οποίους συμμετείχαν άνδρες αλλά και παιδιά. Πραγματοποιούνταν επίσης και ιππικοί αγώνες, αρχικά στο Κρिसαίο πεδίο και από το 450 π.Χ. και έπειτα στο στάδιο, μαζί με τα υπόλοιπα αγωνίσματα. Δικαίωμα συμμετοχής είχε κάθε

Έλληνας που είχε γεννηθεί ελεύθερος, ενώ οι Βάρβαροι και αυτοί που είχαν πέσει σε σοβαρό αμάρτημα, ή είχαν χάσει τα πολιτικά τους δικαιώματα αποκλείονταν από τους αγώνες. Κατά την διάρκεια των εορτών επικρατούσε ιερή τρίμηνη εκεχειρία.

Τα βραβεία ήταν τιμητικά, και συγκεκριμένα ένα στεφάνι φτιαγμένο από δάφνη ή φοίνικα. Παράλληλα, τα ονόματα των νικητών γράφονταν σε πίνακες.

Η ιδιαιτερότητα των Πυθίων σε σχέση με τους άλλους μεγάλους Πανελλήνιους Αγώνες ήταν ότι ενώ στα Ισθμια, στα Νέμεα και στα Ολύμπια το βάρος έπεφτε

Το στάδιο των Δελφών, τόπος διεξαγωγής των αθλητικών αγωνισμάτων των Πυθίων.

στους αθλητικούς αγώνες, τα Πύθια είχαν μουσικό κυρίως χαρακτήρα. Δεν έλειπαν βεβαίως κι εδώ τα αγωνίσματα, αλλά ο κύριος κορμός των εκδηλώσεων αφορούσε στο χορό και το τραγούδι. Ήταν το αρχαιοελληνικό αντίστοιχο των σημερινών μεγάλων φεστιβάλ μουσικής, η ευκαιρία των μουσόφιλων να ακούσουν και να δουν τους αγαπημένους τους καλλιτέχνες να διαγωνίζονται για δάφνινο στεφάνι ως έπαθλο. Παράλληλα με τον ιερό και καλλιτεχνικό τους χαρακτήρα οι γιορτές ήταν και έντονα ψυχαγωγικές. Μετά την πρώτη ημέρα όπου ιδιαίτερα λαμπρές θυσίες και ιεροπραξίες λάμβαναν χώρα, ακολουθούσε τριήμερο γλέντι και μόνο μετά άρχιζε το διαγωνιστικό μέρος. Αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ πολύ κοινό σε τέτοιους αγώνες ήταν το αγώνισμα τραγουδιού με συνοδεία αυλού, στα Πύθια ήταν απαγορευμένο με το αιτιολογικό ότι τα σχετικά τραγούδια είναι συνήθως θρηνωδίες και μοιρολόγια, άρα πολύ καταθλιπτικά για την περίσταση. Παράλληλα με τους μουσικούς και αθλητικούς αγώνες τις εκδηλώσεις πλαισιώναν εκθέσεις ζωγραφικής και γλυπτικής καθώς και "Αγορά" δηλαδή εμπορική έκθεση.

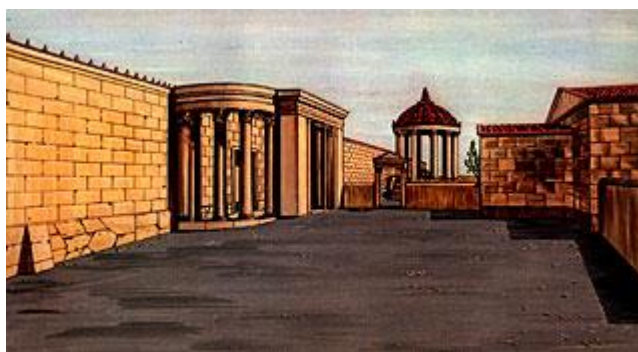
Το τέλος των Πυθίων ήρθε το 394 μ.Χ., όταν ο Θεοδόσιος Α' τα απαγόρευσε.

ΊΣΘΜΙΑ

Στο ανατολικό άκρο της διώρυγας του Ισθμού βρίσκεται η αρχαία Ισθμία, μια πευκόφυτη περιοχή που ήκμασε κατά την αρχαιότητα λόγω της νευραλγικής της θέσης. Σύμφωνα με τον μύθο, την περιοχή προστάτευε ο Ποσειδώνας. Μαζί με τον

Ποσειδώνα λατρευόταν και ο ήρωας Μελικέρτης, που σύμφωνα με τον μύθο είχε φθάσει στην περιοχή πάνω σε ένα δελφίνι και ο οποίος αργότερα ταυτίστηκε με τον προστάτη των ναυτικών θεό Παλαίμονα.

Σύμφωνα με το μύθο, η τοπική λατρεία του Παλαίμονα καθιερώθηκε από τον Σίσυφο, ιδρυτή και βασιλιά της Κορίνθου (τότε Εφύρας), όταν ο τελευταίος βρήκε το άψυχο κορμί του μικρού ανιψιού του Μελικέρτη, γιου της Ινώς,

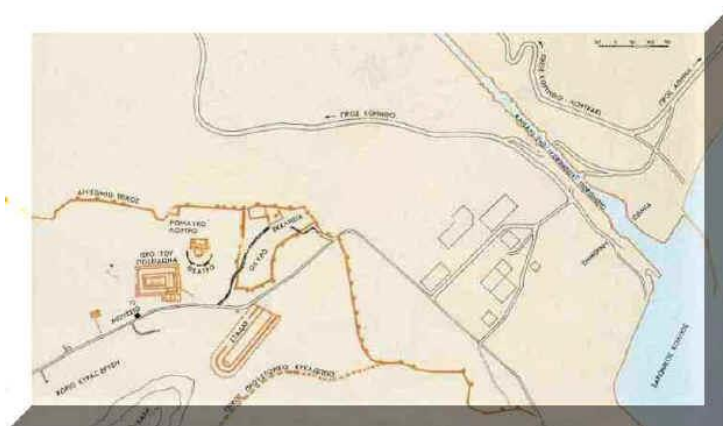

Αναπαράσταση του ιερού του Παλαίμονα, με τον οποίο συνδέονται οι αγώνες των Ισθμίων

πάνω στη ράχη ενός δελφινιού. Αφού ο Σίσυφος έθαψε τον Μελικέρτη κάτω από ένα πεύκο, τον μοιρολογούσε, οπότε βγήκε από τη θάλασσα μια Νηρηίδα και του ανήγγειλε ότι ο μικρός έγινε δεκτός στο βασίλειο του Ποσειδώνος ως θεός-προστάτης των ναυτικών με το όνομα Παλαίμων, όπως και η μητέρα του Ινώ, που πήρε το όνομα Λευκοθέα (θεά των αφρών της θάλασσας). Του παρήγγειλε επίσης να διοργανώσει ταφικούς αγώνες προς τιμήν του Παλαίμονα και να καθιερώσει την λατρεία του στο σημείο ταφής του. Έτσι, αναπτύχθηκε η λατρεία των θεοτήτων της θάλασσας και σημαντικό ιερό του Ποσειδώνα στο οποίο τελούνταν εορτές και πανελλήνιοι αγώνες – τα Ισθμια –, μια από τις σημαντικότερες αθλητικές διοργανώσεις της αρχαιότητας.

Οι αγώνες διοργανώθηκαν για πρώτη φορά το 582 π.Χ. Επί τυραννίας των Κυβελιδών εξελίχθηκαν σε μια από τις τέσσερις κορυφαίες πανελλήνιες αθλητικές διοργανώσεις μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τα Πύθια. Μάλιστα ο Σόλων είχε θεσπίσει νόμο σύμφωνα με τον οποίο κάθε Αθηναίος νικητής των Ισθμίων

βραβευόταν με το μεγάλο για την εποχή εκείνη ποσό των 100 δραχμών. Τη διοργάνωση είχε η Κόρινθος, μέχρι το 146 π.Χ. Κατά την περίοδο που μεσολάβησε από την καταστροφή της

Ο αρχαιολογικός χώρος της Ισθμίας. Στο μέσο διακρίνονται ο ναός του Ποσειδώνα και το στάδιο

μέχρι την ανοικοδόμησή της, η διοργάνωση πέρασε στη Σικυώνα. Κατά την ρωμαϊκή περίοδο, στα Ίσθμια συμμετείχαν και επιφανείς Ρωμαίοι. Μάλιστα, το 67 μ.Χ. στους αγώνες συμμετείχε ο ίδιος ο αυτοκράτορας Νέρων, που βγήκε πρώτος νικητής σε όλα τα αγωνίσματα που έλαβε μέρος...

Τόπος διοργάνωσης ήταν το ιερό δάσος με τα έλατα στον Ισθμό της Κορίνθου. Εκεί βρίσκονταν ο ναός του Ποσειδώνα και ο αγωνιστικός ιππόδρομος, το στάδιο, το θέατρο και ένα γυμναστήριο, το «Κράνειο». Περιελάμβαναν αγώνες γυμναστικής, δρόμου, πάλης, πυγμαχίας, παγκράτιο και πένταθλο. Αργότερα το πρόγραμμα επεκτάθηκε έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνει και αγώνες ιππασίας και αρματοδρομίες. Αργότερα το πρόγραμμα συμπληρώθηκε έτσι ώστε να περιλαμβάνει και διαγωνισμό μουσικής, ποίησης και ρητορικής.

Διοργανώνονταν κάθε δύο χρόνια, στα μέσα του καλοκαιριού και κρατήθηκαν μέχρι τον καιρό της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Κάθε δύο χρόνια συνέπιπταν με τους Ολυμπιακούς αγώνες.

Στους νικητές δινόταν αρχικά ένα στεφάνι από πεύκο και από τις αρχές του 5ου αι. π.Χ. από αγριοσέλινο (γρίηλον), ενώ στους Ρωμαϊκούς χρόνους και από τα δύο.

NEMEA

Νέμεα ή Νέμεια: μία από τις τέσσερις πανελλήνιες γιορτές της αρχαιότητας (Νέμεια, Ίσθμια, Ολύμπια, Πύθια), που διεξάγονταν στην κοιλάδα της Νεμέας προς τιμήν του Νέμειου Διός.

Όσον αφορά την ίδρυση των αγώνων, το «Πάριο Χρονικό» τη συνδέει με τους ταφικούς αγώνες προς τιμήν του Οφέλτη. Συγκεκριμένα, σύμφωνα μ' ένα χρησμό του μαντείου, ο Οφέλτης

Ο ναός του Δία στη Νεμέα

δεν έπρεπε να αγγίξει καθόλου στη γη, πριν μάθει να βαδίζει. Όταν οι Επτά Στρατηγοί εκστράτευσαν κατά των Θηβών, πέρασαν από την περιοχή της Νεμέας, όπου και κάθισαν για να ξεκουραστούν, κοντά στην Αδράστεια πηγή. Κοντά σ' αυτήν

βρισκόταν και η τροφός Υψιπύλη, έχοντας στην αγκαλιά της το βρέφος. Τότε, οι στρατηγοί ζήτησαν να πιούν νερό και η τροφός, χωρίς να το σκεφτεί, άφησε το νήπιο στο έδαφος, πάνω σε πυκνή χλόη από σέλινο και έτρεξε να τους εξυπηρετήσει. Έτσι, ένα φίδι δάγκωσε το παιδί, το οποίο πέθανε αμέσως. Οι στρατηγοί σκότωσαν το φίδι και έθαψαν το νεκρό σώμα. Επομένως, ο χρησμός επαληθεύτηκε και ο Αμφιάραος, ένας από τους επτά στρατηγούς, ο οποίος είχε και μαντικές ικανότητες, ερμήνευσε το γεγονός του θανάτου ως κακό οινόν για την αποστολή τους και έδωσε στο νήπιο το όνομα «Αρχέμορος» (που σημαίνει η αρχή μιας κακής μοίρας). Μετά από αυτό, ίδρυσε προς τιμήν του νεαρού βασιλιά και προς παρηγοριά των γονιών του τους αγώνες των Νέμεων.

Από την παράδοση μαθαίνουμε ότι στην πρώτη τέλεση των αγώνων πήραν μέρος όλοι οι στρατηγοί (Αδραστος, Ετέοκλος, Τυδέας, Αμφιάραος, Πολυνείκης, Λαοδίκης και ο Παρθενοπαίος), και διακριθήκαν στα αγωνίσματα της ιπποδρομίας, στον αγώνα δρόμου, στην πυγμαχία, στο άλμα, στη δισκοβολία, στον ακοντισμό, στην πάλη και στην τοξοβολία.

Αρχικά, οι αγώνες ήταν τοπικού χαρακτήρα. Κατά τους ιστορικούς όμως χρόνους και κυρίως από το 573 π.Χ. τα Νέμεα ανακηρύχθηκαν επίσημα ως πανελλήνιοι αγώνες, σύμφωνα με το πρότυπο των Ολυμπιακών και η φήμη τους μεγάλωσε. Τελούνταν κάθε δύο

Το στάδιο της Νεμέας

χρόνια (τριετηρικοί), τον μήνα Ιούλιο. Κατά τη διάρκεια των αγώνων, μία ιερή εκεχειρία σταματούσε κάθε εχθροπραξία. Όλοι οι Έλληνες, Σπαρτιάτες, Αθηναίοι, Κορίνθιοι, Αργείοι, Μακεδόνες και Κρήτες, πρώτα αποδέχονταν την κοινή τους καταγωγή, μετά έστελναν αντιπροσώπους και τέλος συγκεντρώνονταν όλοι μαζί.

Η διεύθυνση των αγώνων πέρασε από μία διαδικασία αλλαγών και ταραχών. Ειδικότερα, ενώ στην αρχή ήταν υπεύθυνοι – ως ιδρυτές- οι κάτοικοι των Κλεωνών, από το 460 π.Χ. η διεύθυνση μετατέθηκε στους Αργείους, οι οποίοι μετέφεραν και την έδρα των αγώνων στο Άργος. Από τη στιγμή αυτή, τα Νέμεα άρχισαν να γίνονται ονομαστή και ζακουστή γιορτή. Στη συνέχεια, το 330 π.Χ. οι αγώνες επανήλθαν στη Νεμέα, όταν οι Μακεδόνες βασιλείς, ο Φίλιππος Β' και ο Μέγας Αλέξανδρος,

βοήθησαν οικονομικά στην κατασκευή του νέου Ναού του Δία. Έπειτα, από το 270 π.Χ. έως το 260 π.Χ. οι αγώνες τελούνταν πάλι στο Άργος, μέχρι το 145 π.Χ., όταν ο Ρωμαίος κατακτητής της Κορίνθου, Μόμμιος, επανέφερε τους αγώνες στη Νεμέα για μισό αιώνα περίπου. Τέλος, οι αγώνες μεταφέρθηκαν μόνιμα στο Άργος μέχρι το τέλος της αρχαιότητας και η Νεμέα ερημώθηκε.

Οι αγώνες διεξάγονταν στο **στάδιο της Νεμέας**, το οποίο κατασκευάστηκε στα τέλη του 4^{ου} π.Χ. αιώνα, είχε μήκος 178 μέτρα και χωρητικότητα 40.000 θεατών. Σ' αυτά συμμετείχαν τρεις κατηγορίες αθλητών, οι άνδρες, οι αγένειοι και οι παίδες. Μετά τους ελληνιστικούς χρόνους, στο πρόγραμμα των αγώνων περιλαμβάνονταν και μουσικοί αγώνες, με άλλα λόγια, αγώνες των σαλπικτών και των κηρύκων.

Μετά την τυπική ιεροτελεστία της θυσίας στο Νέμειο Δία, άρχιζαν τα αγωνίσματα, τα οποία περιλαμβάνουν δύο κατηγορίες :

Γυμνικοί Αγώνες: Στάδιο (178 μέτρα), Δίαυλος (355 μέτρα), Ίππιο (710 μέτρα), Δόλιχος (3.600 μέτρα), Οπλίτης δρόμος (3.600 μέτρα), Παγκράτιο, Πυγμή, Πάλη, Πένταθλο

Ιππικοί αγώνες: Τέθριππο (πάνω από 8.400 μέτρα), Ξυνορίδα (5.600 μέτρα), Κέλητας (4.200 μέτρα)

Υπεύθυνοι των αγώνων ήταν οι δώδεκα ελλανοδίκες, οι οποίοι φορούσαν πένθιμο ένδυμα. Το **έπαθλο** των αγώνων στην αρχή ήταν ένα στεφάνι ελιάς το οποίο, αργότερα αντικαταστάθηκε από γλωρό σέλινο, ως επικήδειο σύμβολο, ένδειξη του εφήμερου της νίκης και της νεκρικής λατρείας.

ΔΙΑΣΗΜΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

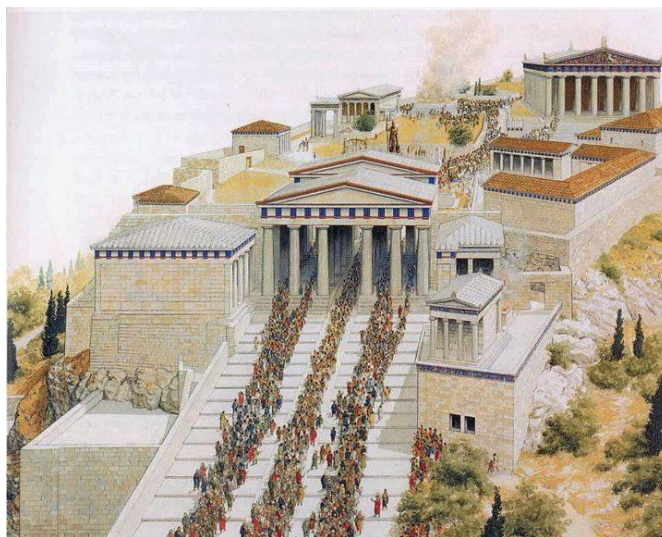
Η μεγαλύτερη γιορτή της Αθήνας τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια προς τιμήν της πολιούχου Αθηνάς και, σύμφωνα με την αθηναϊκή παράδοση, η ίδρυσή της αποδίδεται στον Εριχθόνιο ή πιθανότατα στο Θησέα. Η αναδιοργάνωσή της, ωστόσο, οφείλεται σε πρωτοβουλία του Πεισιστράτου, στη δεκαετία 570-560 π.Χ. Κατά την Αρχαϊκή και Κλασική περίοδο η αίγλη των Παναθηναίων ήταν ανάλογη με εκείνη των άλλων φημισμένων πανελλήνιων αγώνων (Ολύμπια, Πύθια, Νέμεα και Ίσθμια). Στα Ελληνιστικά και Ρωμαϊκά χρόνια η γιορτή αποτελούσε ένα από τα ελάχιστα στοιχεία της αθηναϊκής παρουσίας στα ιστορικά δρώμενα της εποχής. Το τέλος της τέλεσης των Παναθηναίων τοποθετείται γύρω στις αρχές του 5ου αιώνα μ.Χ.

Την Κλασική περίοδο, η γιορτή διεξαγόταν στο δεύτερο μισό του Αυγούστου για οκτώ ημέρες και περιλάμβανε αγώνες μουσικών και ραψωδών, αθλητικούς και ιππικούς, καθώς και άλλες εκδηλώσεις. Τα Παναθήναια, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους πανελλήνιους αγώνες, ήταν χρηματίτες και όχι στεφανίτες, με τους νικητές να λαμβάνουν ακριβά έπαθλα (π.χ. ελαιόλαδο σε αμφορείς) και όχι απλά στεφάνια.

Η Πομπή

Η εορτή των Μεγάλων Παναθηναίων, όπως και κάθε άλλη μεγάλη εορτή, περιλάμβανε την πομπή, που κατέληγε στο ιερό της θεάς. Σημαντικό στοιχείο της πομπής όμως ήταν και η περιφορά του πέπλου ως την Ακρόπολη, όπου και έντυνε το ξόανο της θεάς που φυλασσόταν στο Ερέχθειο. Το φόρεμα της θεάς ήταν έτσι και αλλιώς ένα μοναδικό, εξαιρετικό αντικείμενο, που ύφαιναν οι εργαστίνα (εργάτριες), οι οποίες ανήκαν στις αριστοκρατικότερες οικογένειες της πόλης. Το υφάδι στήνόταν από τις ιέρειες και τις αρρηφόρους εννέα μήνες πριν, κατά τη διάρκεια της εορτής των Χαλκείων. Ο μάλλινος πέπλος ήταν ιστορημένος, δηλαδή διακοσμημένος, με θέματα από τη γιγαντομαχία (μάχη Γιγάντων και ολύμπιων θεών για την εξουσία), και ιδιαίτερα τη μάχη της Αθηνάς με τον Εγκέλαδο. Είχε ζωηρά χρώματα (μπλε και κίτρινο αναφέρουν οι πηγές) και αποτελούσε αντικείμενο θαυμασμού. Κάθε τέσσερα χρόνια ανανεωνόταν. Με την κατασκευή του κολοσσιαίου αγάλματος της θεάς, ο πέπλος απέκτησε τεράστιες

διαστάσεις και πήρε θέση ιστίου ενός μεγάλου πλοίου τοποθετημένου σε ρόδες, με πλήρωμα ιερείς και ιέρειες με χρυσά και πολύχρωμα στεφάνια. Το άρμα-πλοίο συρόταν από το Δίπυλο ως το Ελευσίνιο. Σε εκείνο το σημείο ο πέπλος κατέβαινε και μεταφερόταν στα χέρια

Αναπαράσταση της πομπής των αρχαίων Παναθηναίων

ως το ιερό της Αθηνάς στην Ακρόπολη, ενώ το άρμα-πλοίο φυλασσόταν στον Άρειο Πάγο, όπου το είδε ο Πausανίας καθ' οδόν προς την Ακρόπολη. Η τελετή αυτή μαρτυρείται στον 4ο αι. π.Χ. και πιθανόν να μην αποτελούσε τμήμα των κλασικών Παναθηναίων.

Στο κέντρο της ζωφόρου του Παρθενώνα, πάνω από την ανατολική είσοδο του ναού, απεικονίζεται ένα σύμπλεγμα πέντε μορφών: δύο μικρά κορίτσια προσεγγίζουν από τα αριστερά μια μεγαλόπρεπη γυναίκα, που συνήθως ταυτίζεται με την ιέρεια της Αθηνάς. Κάθε κορίτσι έχει στο κεφάλι του ένα σκαμνί και πάνω του ένα μαξιλάρι. Πλάτη με πλάτη με τη θεά, ένας γενειοφόρος άνδρας διπλώνει με τη συνεργασία ενός υπηρέτη το μεγάλο μεγέθους ύφασμα του πέπλου.

Τα Μεγάλα Παναθήναια ήταν η καλύτερη ευκαιρία για την πόλη της Αθήνας να επιδείξει το μεγαλείο της. Ολόκληρο το σώμα των κατοίκων της, πολίτες, γυναίκες και μέτοικοι, όλων των ηλικιών, αλλά και αγήματα των συμμάχων πόλεων, συμμετείχαν στην πομπή, απολαμβάνοντας διακριτούς ρόλους.

Την οργάνωση της εορτής αναλάμβαναν οι αθλοθέται, δέκα τον αριθμό. Η θητεία τους διαρκούσε 4 χρόνια, αλλά δεν είχαν καμία άλλη αρμοδιότητα. Επιλέγονταν με κλήρο, ένας από κάθε φυλή. Ο ρόλος τους ήταν να οργανώσουν την πομπή, τους μουσικούς, γυμνικούς και ιππικούς αγώνες, να κανονίσουν τα σχετικά με την κατασκευή του πέπλου και των επάθλων και να τα προσφέρουν. Δειπνούσαν δημοσία δαπάνη στη Θόλο, αρχίζοντας τις τελικές προετοιμασίες από την 4η ημέρα του μήνα.

Η πομπή κατευθυνόταν από τις εσχατιές της πόλης στο θρησκευτικό της κέντρο. Σημείο εκκίνησης, ήδη από την Αρχαϊκή περίοδο, ήταν η περιοχή του Κεραμεικού εκτός του τείχους της Αθήνας, ενώ κατά τον 5ο αι. π.Χ. οι συμμετέχοντες στην πομπή συγκεντρώνονταν στο λεγόμενο Πομπείο, όπου φυλάσσονταν και τα ιδιαίτερα εμβλήματα και αντικείμενα που ήταν απαραίτητα για την εκπλήρωση των διαφόρων τελετουργιών προς τιμήν της θεάς. Η πομπή εισερχόταν στην Αγορά από τη βορειοδυτική γωνία και κατόπιν έστριβε προς τα Ν-ΝΑ, διασχίζοντας το φαρδύ δρόμο (10-20 μ.) που είναι γνωστός ως Παναθηναϊκή Οδός, ως την Ακρόπολη. Η Παναθηναϊκή Οδός πλακοστρώθηκε μόλις τη Ρωμαϊκή περίοδο.

Ο Παρθενώνας, ναός αφιερωμένος στην Αθηνά προς τιμήν της οποίας πραγματοποιούνταν τα Παναθήναια

Επικεφαλής της πομπής τοποθετούνταν μαζί με τους ιερείς, οι κανηφόροι, κόρες από τις πλέον αριστοκρατικές οικογένειες, οι οποίες κουβαλούσαν στην κεφαλή το λεγόμενο κανούν, ένα καλάθι με προσφορές από σπόρους και κλαδιά. Πίσω τους

περπατούσαν οι διφροφόροι, κρατώντας σκαμνιά και παρασόλια, πιθανότατα για να υπηρετούν τις κανηφόρους κατά τη διάρκεια της πομπής. Οι κανηφόροι πρέπει να ήταν ιδιαίτερα φροντισμένες, με πλούσια ενδύματα και πολύτιμα κοσμήματα. Την εποχή του Λυκούργου το αθηναϊκό κράτος παρείχε χρυσά κοσμήματα σε 100 κανηφόρους.

Στις πρώτες θέσεις της πομπής τοποθετούνταν τιμητικά και οι εργαστίνες. Επιγραφές αναφέρουν ότι μπορεί να εργάζονταν ως και 100 γυναίκες το χρόνο για την κατασκευή του πέπλου της θεάς, αν και στη ζωφόρο του Παρθενώνα, η ομάδα αυτή αντιπροσωπεύεται από τέσσερις κόρες που βαδίζουν με άδεια χέρια. Πλάι τους συναντά κανείς κόρες που κρατούν αγγεία, καθώς και ένα λιβανιστήρι, εξαρτήματα απαραίτητα για τη θυσία.

Τμήμα της ζωφόρου του Παρθενώνα όπου απεικονίζεται σκηνή από την πομπή των Παναθηναίων

Η ζωφόρος του Παρθενώνα τονίζει ιδιαίτερα την παρουσία των νέων έφιππων Αθηναίων και των γενειοφόρων πάνοπλων ανδρών πάνω σε τέθριππα άρματα. Κατά τη διάρκεια της πομπής, στο κέντρο της Αγοράς, έδιναν μια ιδιαίτερα ριψοκίνδυνη παράσταση, κατεβαίνοντας από το άρμα που έτρεχε με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Η άσκηση ονομάζεται αποβατικός αγών και οι συμμετέχοντες αποβάτες. Εναλλακτικά έχει προταθεί η άποψη ότι οι αποβάτες απλώς συνδύαζαν τη μεταφορά με άρμα με τον ένοπλο δρόμο, δηλαδή σε κάποιο σημείο της διαδρομής (στο Ελευσίνιο) κατέβαιναν από το άρμα και συνέχιζαν να τρέχουν ως το σημείο τερματισμού πεζοί. Σύμφωνα με φιλολογικές μαρτυρίες, το αγώνισμα αυτό τελούνταν ανεξάρτητα από τα υπόλοιπα ιππικά αγωνίσματα στο χώρο της Αγοράς. Οι γραπτές πηγές σχετικά με την

πομπή πάντως εστιάζουν περισσότερο σε πεζά τμήματα που παρελαύνουν παρά σε έφιππους και σε άρματα.

Στην πομπή συμμετείχαν και οι γέροντες, οι λεγόμενοι θαλλοφόροι, οι οποίοι επιλέγονταν με κριτήριο την ομορφιά τους. Αυτοί πορεύονταν κρατώντας χλωρά κλαδιά, μάλλον από τις ελιές της Αθηνάς. Οι μη Αθηναίοι πολίτες, οι μέτοικοι, λάμβαναν μέρος και αυτοί. Οι νεότεροι, εφόσον δεν είχαν το δικαίωμα να συμμετέχουν ανάμεσα στα ένοπλα τμήματα της πορείας, μετέφεραν δίσκους με προσφορές, φορώντας πορφυρά ενδύματα. Είναι οι λεγόμενοι σκαφηφόροι. Οι δίσκοι, από ασήμι ή χαλκό, ήταν περιουσία του κράτους. Περιείχαν γλυκίσματα και κυψέλες. Οι κόρες των μετοίκων μετέφεραν αγγεία για νερό, ενώ οι απελεύθεροι δούλοι και άλλοι βάρβαροι κρατούσαν κλαδιά βελανιδιάς. Όσο για τους συμμάχους και τους Αθηναίους αποίκους και κληρούχους, συμμετείχαν στην πομπή με αντιπροσωπεία η οποία πρόσφερε στη θεά έναν ταύρο και μια πανοπλία. Οι σύμμαχοι υποχρεώθηκαν από νόμο του 426/425 π.Χ. να συμμετέχουν. Στον 4ο αι. π.Χ., φαίνεται πως μόνο οι άποικοι των Αθηνών συμμετείχαν στην πομπή.

Η πομπή δεν ακολουθούσε μια ευθύγραμμη πορεία προς την Ακρόπολη, αλλά σταματούσε σε αρκετά σημεία της Αγοράς, σε ιερά και βωμούς, για την τέλεση χορών και προσφορών. Το γεγονός αυτό αναφέρεται από τον Ξενοφώντα, για τον ύστερο 5ο/πρώιμο 4ο

Θυσία μπροστά από το ναό της Αθηνάς στην Ακρόπολη

αι. π.Χ., αλλά δεν είναι επακριβώς γνωστά όλα τα σημεία που γίνονταν στάσεις.

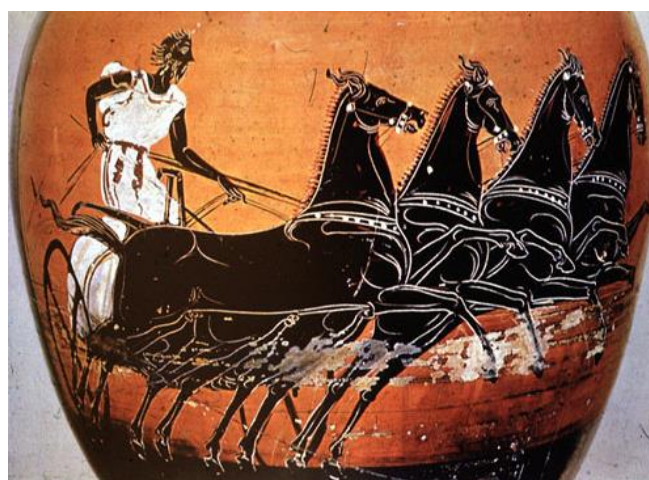
Η κατάληξη της πομπής στην Ακρόπολη ακολουθούσαν από θυσία στο βωμό μπροστά στον Παρθενώνα, τουλάχιστον από τα μέσα του 5ου αι. π.Χ. Στα 425 π.Χ. περίπου, ο αριθμός των σφαγίων ήταν τεράστιος, αν σκεφθεί κανείς μόνο τις 400 αποικίες και τις συμμάχους πόλεις που συμμετείχαν υποχρεωτικά στην εορτή. Η ίδια η πόλη ξόδευε ένα αρκετά μεγάλο ποσό για τη θυσία μεγάλου αριθμού βοδιών και αγελάδων. Εξάλλου, έχει υποστηριχθεί βάσιμα η άποψη ότι το όνομα του μήνα προέρχεται από τα 100 σφάγια που προσφέρονταν στη θεά κατά τη διάρκειά του.

Το κρέας τεμαχιζόταν και μοιραζόταν αρχικά στους αξιωματούχους και στα σημαντικότερα τμήματα της πομπής (κανηφόροι), ενώ το υπόλοιπο μαγειρευόταν και προσφερόταν στο λαό, όχι όμως στην Ακρόπολη, αλλά στον Κεραμεικό, όπου είχε αρχίσει η πομπή.

Αθλητικοί αγώνες

Οι αθλητικοί αγώνες διεξάγονταν αρχικά στο χώρο της Αγοράς, προτού μεταφερθούν, γύρω στο 330 π.Χ., στο στάδιο που έχτισε ο Λυκούργος στην περιοχή του Ιλισού. Στο βόρειο τμήμα της Αγοράς έχει ανακαλυφθεί η θεμελίωση ενός σημείου εκκίνησης, με θέσεις για 10 δρομείς, που έτρεχαν κατά μήκος της Παναθηναϊκής Οδού (που για αυτό το λόγο αποκαλούνταν επίσης και δρόμος). Εκατέρωθεν της οδού έστηναν οι νικητές (φυλές ή άτομα) αναθήματα που μνημόνευαν τις νίκες τους στα Παναθήναια (ακόμη και αν τα αγωνίσματα λάμβαναν χώρα στο Στάδιο, το Ωδείο ή τον Ιππόδρομο, δηλαδή εκτός Αγοράς).

Περιλάμβαναν τα εξής αγωνίσματα: το στάδιο (αγώνα δρόμου), το πένταθλο (δίσκος, ακόντιο, άλμα, δρόμος, πάλη), την πάλη, την πυγμαχία και το παγκράτιο. Υπήρχαν τρεις ηλικιακές κατηγορίες: αγόρια, αγένειοι νέοι, άνδρες. Επίσης, πιθανόν από τον 4ο αι. π.Χ. να υπήρχε και ο δρόμος των οπλιτών.

Σκηνή αρματοδρομίας σε αττικό αμφορέα

Οι ιππικοί αγώνες αποτελούσαν ακόμη ένα σημαντικό αγωνιστικό στοιχείο της εορτής, στην οποία η παρουσία έφιππων νέων, όπως τουλάχιστον μαρτυρά η ζωφόρος των Παναθηναίων, ήταν ιδιαίτερα τονισμένη. Χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες: σε αυτούς που ήταν ανοικτοί σε όλους και όσους που προορίζονταν μόνο για τους Αθηναίους πολίτες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν ο αγώνας αναβατών και οι αγώνες συνωρίδων και τεθρίππων, σε δύο υποκατηγορίες, για άλογα και πουλάρια. Τα αγωνίσματα που απευθύνονταν αποκλειστικά στους Αθηναίους, τα λεγόμενα πολεμιστήρια, περιλάμβαναν τον αποβατικό αγώνα, τον ακοντισμό αφ' ίππου, κούρσα με στρατιωτική ενδυμασία σε άρμα και άλογο, και

πομπή με συνωρίδα. Ένα ιδιαίτερο αγώνισμα ήταν μια ψεύτικη μάχη ιππικού, η «αντιπασία». Τα περισσότερα από αυτά τελούνταν στον ιπόδρομο της Αθήνας, που από τον 5ο αι. π.Χ. βρισκόταν κάπου στο Νέο Φάληρο.

Τα ομαδικά αθλήματα, στα οποία διαγωνίζονταν οι δέκα φυλές της Αττικής, είχαν επίσης ιδιαίτερη θέση στο αθλητικό πρόγραμμα των Μεγάλων Παναθηναίων. Κυριότερο ήταν το αγώνισμα του πυρριχίου, δηλ. του ένοπλου χορού που χόρευε για πρώτη φορά η Αθηνά για να γιορτάσει τη νίκη των θεών επί των Τιτάνων. Και εδώ υπήρχαν οι τρεις ηλικιακές κατηγορίες που συναντάμε στα ατομικά αθλήματα. Το επόμενο άθλημα ήταν αυτό της ευανδρίας, ένα είδος καλλιστείων για αγόρια, μια αποκλειστικά αθηναϊκή ιδιαιτερότητα. Κάθε φυλή συμμετείχε με μια ομάδα απαρτιζόμενη από τους πιο εντυπωσιακούς της νέους. Το ύψος και η σωματική δύναμη, καθώς και η ομορφιά, έπαιζαν σημαντικό ρόλο. Η λεμβοδρομία τελούνταν μάλλον στον Πειραιά, και συγκεκριμένα από το κύριο λιμάνι ως το λιμάνι της Μουνιχίας.

Το θέατρο του θεού Διόνυσου στους πρόποδες της Ακρόπολης

Η εορτή περιλάμβανε, από την εποχή του Ιπάρχου, ραψωδικούς αγώνες, με το διαγωνισμό των ραψωδών στην από στήθους απαγγελία ραψωδιών από την Ιλιάδα και την Οδύσσεια. Ο κάθε ραψωδός έπρεπε να συνεχίσει από εκεί που σταματούσε ο προλαλήσας, έτσι ώστε κατά τη διάρκεια του αγώνα να ακουστεί ολόκληρο το έπος. Οι μουσικοί αγώνες ήταν επίσης ιδιαίτερα σημαντικοί. Από το 442 π.Χ. όμως, όταν ο Περικλής ίδρυσε το Ωδείο που είναι γνωστό με το όνομά του, στη νότια κλιτύ της Ακρόπολης, όλοι οι καλλιτεχνικοί αγώνες μεταφέρθηκαν εκεί. Παλαιότερα όμως τελούνταν στην Αγορά, περίπου στο μέσο της μεγάλης πλατείας, σε ένα σημείο που αποκαλείται ορχήστρα. Έχουν βρεθεί οπές στις οποίες έμπαιναν οι πάσσαλοι που στήριζαν τις ξύλινες κερκίδες, τα λεγόμενα ικρία. Τραγικές παραστάσεις παρουσιάζονταν, υπό τη μορφή τετραλογιών, στο Θέατρο του Διονύσου.

Για τα έπαθλα πολύτιμες πληροφορίες παρέχουν επιγραφές και οι λεγόμενοι παναθηναϊκοί αμφορείς. Πρόκειται για τα έπαθλα των αγώνων, αμφορείς πήλινοι, διακοσμημένοι με τη μελανόμορφη τεχνική, γεμάτοι λάδι από τις ιερές ελιές της

Αττικής στον Ελαιώνα, οι οποίες σύμφωνα με την παράδοση προέρχονταν από την πρώτη ελιά που φύτεψε η ίδια η Αθηνά στην Αττική. Μόνο οι μουσικοί λάμβαναν διαφορετικό έπαθλο. Οι κιθαρωδοί έπαιρναν χρυσοποίκιλτα στεφάνια αγριελιάς και χρηματικά έπαθλα. Αναλόγως με τη θέση κατάταξης στο διαγωνισμό, ποίκιλλαν η αξία του στεφανιού και το ύψος του χρηματικού ποσού. Οι αυλωδοί έπαιρναν κάπως χαμηλότερης αξίας έπαθλα και χρηματικά ποσά, ενώ στους μονωδούς άρπας και αυλού δίνονταν μόνο στεφάνια.

Οι δύο πρώτοι νικητές των αθλητικών αγώνων λάμβαναν έπαθλα που κυμαίνονταν από 60 ως 5 αμφορείς. Στα ιππικά αγωνίσματα τα έπαθλα ήταν μεγαλύτερα. Στα ομαδικά αγωνίσματα έπαθλο έπαιρνε μόνο η νικήτρια ομάδα. Στον πυρρίχιο και στο διαγωνισμό της ευανδρίας η νικήτρια ομάδα έπαιρνε ένα βόδι και 100 δρχ. Την εποχή του Αριστοτέλη, οι διαγωνιζόμενοι της νικήτριας ομάδας στην ευανδρία λάμβαναν και μία ασπίδα.

Σύμφωνα με μια πρόσφατη θεωρία, το πρόγραμμα της εορτής ήταν το εξής:

1η ημέρα: Μουσικοί και ραψωδικοί αγώνες

2η ημέρα: Αθλητικοί αγώνες αγοριών και αγένειων νέων

3η ημέρα: Αθλητικοί αγώνες ανδρών

4η ημέρα: Ιππικά αγωνίσματα

5η ημέρα: Ομαδικά αγωνίσματα ανά φυλή

6η ημέρα: Λαμπαδηδρομία και παννυχίδα (ολονυκτία). Πομπή και θυσία

7η ημέρα: Αγώνας αποβατών και λεμβοδρομία

8η ημέρα: Βραβεία, εορτασμοί

ΑΣΚΛΗΠΕΙΑ

Στην ενδοχώρα της Επιδαύρου, σε μία περιοχή με ήπιο κλίμα και άφθονα πηγαία ιαματικά νερά, βρισκόταν το Ασκληπιείο, η έδρα του θεού ιατρού της αρχαιότητας και το σημαντικότερο θεραπευτικό κέντρο όλου του ελληνικού και ρωμαϊκού κόσμου. Ήταν το κύριο ιερό της μικρής παραθαλάσσιας πόλης της Επιδαύρου, αλλά η φήμη του και η αναγνώριση της σημασίας του γρήγορα ξεπέρασαν τα όρια της Αργολίδας και θεωρήθηκε από όλους τους Έλληνες ο τόπος όπου γεννήθηκε η ιατρική. Ένα ενδιαφέρον κομμάτι της ασκληπιείας λατρείας και θεραπευτικής, ήταν οι εορτές και οι αγώνες, απαραίτητο συστατικό της θεραπείας.

Το θέατρο της αρχαίας Επιδαύρου

Οι αγώνες διεξάγονταν προς τιμήν του Ασκληπιού, γιου του Απόλλωνα και ήρωα-γιατρού, που στην Επίδαυρο, στο ιερό όπου λατρευόταν μαζί με τον πατέρα του. Από το 480 π.Χ. έχουμε επίσημη έναρξη αγώνων και πανηγύρεων, που κατά την παράδοση, ιδρύθηκαν από τους υιούς του πρωτουργού

της Ιατρικής, Ασκληπιού, Μαχάονα (ειδικευόμενο σε τραύματα μάχης) και Ποδαλείριο (ειδικευόμενο σε παθήσεις των ποδιών). Γίνονταν κάθε 4 χρόνια (άρα ήταν πεντετηρική εορτή) και 9 ημέρες μετά τα Ίσθμια. Ήταν τα Μεγάλα ή Επιφανέστατα Ασκληπιεία ή Ασκληπία ή Ασκληπίδεια. Αρχικώς ήσαν γυμνικοί αγώνες (πάλη, πυγμή, παγκράτιο, ακόντιο, δρόμος, άλμα, δισκοβολία, σφυροβολία, που εμπλουτίστηκαν με ιππικούς (στο ασκληπιείο Επιδαύρου υπήρχε και ιπποδρόμιο), μουσικούς, αγώνες ραψωδίας και – με τη δημιουργία του θεάτρου – και θεατρικούς.

Η έναρξη ξεκινούσε με πομπή, η οποία είχε αφετηρία την νυν καλούμενη Παλαιά Επίδαυρο και οι καλύτεροι πολίτες ελάμβαναν μέρος σε αυτήν! Οι ακόλουθοι της πομπής είχαν μακριά μαλλιά και φορούσαν λευκό ιμάτιο. Ήσαν στεφανωμένοι άλλοι με κλαδιά δάφνης (ιερό φυτό του Απόλλωνος) και άλλοι με ελιάς (ιερό φυτό του Ασκληπιού) και πορεύονταν επί ευδιάβατου αμαξητού δρόμου. Έπειτα από δυο ώρες πορείας περίπου, έφθαναν στο ιερό του Ασκληπιού, στο ασκληπιείο.

Στην πομπή μετείχαν και ιερείς, καθώς και απεσταλμένοι αποικιών της Επιδαύρου (από Ιταλία, Σικελία, Ήπειρο και Ακαρνανία, οι οποίοι κατέφθαναν γι' αυτόν τον σκοπό), αλλά και άλλων πόλεων. Τους εξέχοντες, τους ιερείς και τους απεσταλμένους ακολουθούσε ο όχλος.

Πέντε βόδια οδηγούντο στο ιερό του Ασκληπιού, προς θυσίαν, προσφορά της πόλεως που ευεργετείτο τα μάλα από τη λειτουργία του θεραπευτηρίου, της Επιδαύρου. Όταν έφθαναν στο ιερό έκαμαν ευχές υπέρ υγείας και ευημερίας. Θυσίαζαν τα βόδια και κατόπιν παρακάθονταν όλοι στο γεύμα. Τα τραπέζια ήταν ιεραρχικά στρωμένα: Πρώτα οι ιερείς, μετά οι ξένοι, οι εξέχοντες πολίτες και τέλος, ο όχλος.

Την επομένη, πάλι εν πομπή, από τον ναό του Ασκληπιού περνούσαν τον υπόγειο θολωτό διάδρομο της Β. πλευράς του σταδίου, και κατέληγαν στο στάδιο. Εκεί γίνονταν οι αγώνες. Ελάμβαναν μέρος ονομαστοί αθλητές, απ' όλη την Ελλάδα.

Το **στάδιο** που κατασκευάστηκε ήδη από τις αρχές του 4ου αι., μέσα σε κοίτη χειμάρρου μήκους 181, 18 μ., ήταν κατασκευασμένο από «γης χώμα» όπως αναφέρει ο Πausανίας, διατηρείται σε καλή κατάσταση και είχε ίδιο μήκος με το νεότερο στάδιο της Ίσθμιας. Κατά την ελληνοιστική εποχή κατασκευάστηκαν στο στάδιο και

Το στάδιο της αρχαίας Επιδαύρου

λίθινα ενεπίγραφα έδρανα που φέρουν επιγραφές των δωρητών. Στο μέσον της βόρειας πλευράς υπάρχει υπόγεια κτιστή καμαρωτή διάδοος η «Κρύπτη», για την είσοδο των αθλητών, του αγωνοθέτη, των Ελλανοδικών, των κηρύκων και των Αρχών της πόλης.

Πριν από την κατασκευή του σταδίου αυτού, τον 5ο αι. π.Χ. οι αγώνες φαίνεται ότι γίνονταν από μίαν άλλη θέση, χωρίς πλήρη διαμόρφωση. Στην ανατολική πλευρά του Σταδίου, εκτός από τη λίθινη αφετηρία, τη βαλβίδα, σώζονται αποσπασματικά και πέντε ιωνικοί ημικίονες ελληνοιστικής εποχής, από τον μηχανισμό της ταυτόχρονης εκκίνησης των αθλητών, της ύσπληγος. Οι **ιππικοί αγώνες** και οι αρματοδρομίες ετελούντο στον ιππόδρομο, όπως προκύπτει από επιγραφή των αρχών του 4ου π.Χ. αι., δυστυχώς χαμένη σήμερα, με την αναγραφή: «Όρος Ιπποδρόμους». Ο ιππόδρομος, χωρίς ιδιαίτερες διαμορφώσεις, βρισκόταν στα ΝΔ του ιερού, το πιθανότερο κατά μήκος της κοίτης του χειμάρρου.

Οι γιορτές διαρκούσαν 7 ημέρες. Στο τέλος ανακηρύσσονταν οι νικητές και χορηγούντο τα βραβεία. Κατά την διάρκεια των εορτών προσφέρονταν ψηφίσματα και δημόσιες τιμές προς τους ευεργέτες του δήμου. Τις γιορτές υπέρ του Ασκληπιού φρόντιζαν ειδικοί θρησκευτικοί σύλλογοι, οι Ασκληπιαστές

ΛΥΚΑΙΑ

Τα αρχαία **Λύκαια** ήταν αθλητικοί αγώνες προς τιμήν του Λυκαίου Διός τελούμενοι στο Λύκαιο όρος της Αρκαδίας, όπου σύμφωνα με τη μυθολογία θεωρείται ότι γεννήθηκε ο θεός και ανατράφηκε από τις νύμφες Θεισόα, Νέδα και Αγνώ.

Σύμφωνα με τον Πausανία, οι αγώνες καθιερώθηκαν από το μυθικό ήρωα και βασιλιά της Αρκαδίας Λυκάονα, γιο του Πελασγού. Η πρώτη μνεία περί των αγώνων εντοπίζεται στον Πίνδαρο, ο οποίος χαρακτηρίζει τα Λύκαια ως τη σημαντικότερη γιορτή των Ελλήνων μετά τα «Ελευσίνια» και αρχαιότερη των Παναθηναίων.

Σύμφωνα με τον Πausανία, ο Λυκάονας θυσίασε στο βωμό του Λυκαίου Διός ένα ανθρώπινο βρέφος, καθιστώντας πιθανή την

Αγάλμα του Δία, προς τιμήν του οποίου διεξάγονταν τα Λύκαια

εκδοχή ότι προς τιμή του Λυκαίου Διός τελούνταν ανθρωποθυσίες οι οποίες ωστόσο γίνονταν κρυφά από το λαό. Σύμφωνα με νεότερους ερευνητές, τα Λύκαια ερμηνεύονται ως μία γιορτή ενός θεού-λύκου, ο οποίος αργότερα ταυτίστηκε με το Δία και του έδωσε ως επίθετο το όνομά του. Ο λύκος έγινε το ιερό ζώο του Λυκαίου Διός και, επειδή ο λύκος αποτελεί το σύμβολο της άνοιξης, οι γιορτές τελούνταν το Μάιο.

Τα αρχαία Λύκαια χωρίζονταν σε δύο μέρη: τη γιορτή, δηλαδή το θρησκευτικό μέρος, με τη θυσία στο βωμό του Λυκαίου Διός, και τους αθλητικούς αγώνες. Αρχικά, φαίνεται πως τόπος τέλεσης της γιορτής ήταν το ιερό του Πανός στο Λύκαιο όρος. Αργότερα, στα χρόνια του Πausανία, η λατρεία τελούταν στη Μεγαλόπολη, όπου υπήρχε το «άβατον» ιερό του Λυκαίου Διός. Ο χαρακτηρισμός του τεμένους ως «αβάτου» συνδέεται με την πίστη ότι αν κάποιος εισχωρούσε στον ιερό χώρο του τεμένους, δεν ζούσε περισσότερο από ένα χρόνο. Ο βωμός κατά τον Πausανία ήταν μάλλον από στάχτη και χώμα, ύψους 1,5 μέτρου περίπου. Μπροστά από το βωμό υπήρχαν δύο κίονες στραμμένοι προς την Ανατολή, επί των οποίων στηρίζονταν δύο επίχρυσοι αετοί. Εκτός από θυσίες ζώων, πιθανότατα να γίνονταν και ανθρωποθυσίες, καθιστώντας ευρέως γνωστή τη γιορτή των Λυκαίων στην

αρχαιότητα. Οι αγώνες διεξάγονταν στον ιππόδρομο και στο αρχαίο στάδιο του Λυκαίου όρους, σε υψόμετρο 1200 μέτρων περίπου.

Οι αγώνες περιλάμβαναν αγωνίσματα ανδρών και παιδιών. Τα αγωνίσματα των ανδρών ήταν η συνωρίδα, το πωλικό και το τέλειο τέθριππον, η ιπποδρομία, το στάδιον, η πάλη, η πυγμαχία, ο δόλιχος, ο δίαυλος, το πένταθλον και το παγκράτιον. Τα παιδιά αγωνίζονταν στο στάδιον, στην πάλη και στην πυγμαχία. Από επιγραφές που βρέθηκαν στην περιοχή τέλεσης των αγώνων προκύπτει ότι οι νικητές των αγώνων, οι λεγόμενοι Λυκαιονίκες, λάμβαναν ως έπαθλο ένα χάλκινο αγγείο ή τρίποδα.

Δεν έχει εξακριβωθεί που διανυκτέρευαν οι αθλητές και οι θεατές που έρχονταν στο Λύκαιον όρος. Η πιθανότερη εκδοχή είναι να διανυκτέρευαν σε μία στοά που ανακαλύφθηκε κοντά στον τόπο τέλεσης των αγώνων, η οποία είχε αρκετά δωμάτια. Μένουν ωστόσο να γίνουν περαιτέρω ανασκαφές στην ευρύτερη περιοχή προκειμένου να μάθουμε με βεβαιότητα τον ακριβή τόπο διανυκτέρευσης των συμμετεχόντων στους αγώνες.

Η αφή της φλόγας των Λυκαίων, Αύγουστος 2005

Σύμφωνα με τον Ξενοφόντα, τα αρχαία Λύκαια πρέπει να τελούνταν την άνοιξη και, το αργότερο, κατά τα μέσα Μαΐου. Ωστόσο, διατυπώνονται διαφωνίες για τον ακριβή χρόνο τέλεσης των αγώνων καθώς η συγκεκριμένη ορεινή περιοχή χαρακτηρίζεται από κρύο και ασταθείς καιρικές συνθήκες τους

μήνες της άνοιξης και άρα θα ήταν λογικότερο οι αγώνες να τελούνταν στο χρονικό διάστημα μεταξύ Ιουνίου και τέλη Αυγούστου. Επίσης, δεν είναι εξακριβωμένο αν τελούνταν κάθε χρόνο ή σε αραιότερα χρονικά διαστήματα.

ΗΡΑΙΑ

Αγώνες προς τιμήν της θεάς Ήρας που διεξάγονταν στο ιερό της στην ευρύτερη περιοχή των Μυκηνών, στην Πρόσυμμα, οκτώ χιλιόμετρα βορειοανατολικά του Άργους. Τα Ηραία τελούνταν ήδη από τη Γεωμετρική-Αρχαϊκή εποχή, αρχικά κάθε

τρία χρόνια και στη συνέχεια κάθε πέντε, στα τέλη Ιουνίου-αρχές Ιουλίου. Οι αγώνες ήταν γυμνικοί (δρόμος, στάδιο, οπλίτης, δόλιχος, πένταθλο), ιππικοί και αρματοδρομίες, καθώς και μουσικοί και δραματικοί. Στους νικητές δινόταν βραβείο ένα στεφάνι μυρτιάς και χάλκινα έπαθλα, όπως ασπίδες, τρίποδες, λέβητες και υδρίες. Εξαιτίας των χάλκινων επάθλων, τα Ηραία ονομάζονταν και "χάλκεος αγών". Την περίοδο του 4ου-3ου αιώνα π.Χ. οι αγώνες

Ερείπια του ιερού της Ήρας στο Άργος, όπου τελούνταν τα Ηραία.

ονομάζονταν "Εκατόμβοια", ενώ από τα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ. γιορτάζονταν στο Άργος μαζί με τα Νέμεα και αποκαλούνταν "Ηραία τα εν Άργει". Από τον 1ο αιώνα μ.Χ. τα Ηραία αναφέρονται ως "η εξ Άργους ασπίς", από τη χάλκινη ασπίδα-έπαθλο των νικητών, που είχε ιδιαίτερα θρησκευτικό νόημα για την πόλη. Μάλιστα, στην ακρόπολη του Άργους, τη Λάρισα, υπήρχε ιερός οχυρός χώρος με το όνομα Ασπίδα.

ΟΛΥΜΠΙΑ εν Δίω

Το Δίον ήταν μια αρχαιότατη πόλη στρατηγικής σημασίας και μια από τις πιο φημισμένες μακεδονικές πολιτείες. Η γεωγραφική θέση του αρχαίου Δίου τοποθετείται στους ανατολικούς πρόποδες του Ολύμπου, εκεί όπου σήμερα βρίσκεται η ομώνυμη κωμόπολη. Όπως μαρτυρούν ο Στράβωνας και ο Λίβιος, το Δίον «πόλις ουκ εν τω αιγιαλώ

Άποψη του αρχαιολογικού χώρου στο Δίον

του Θερμαϊκού Κόλπου εστίν εν ταις υπορείαις του Ολύμπου, αλλ' όσον επτά απέχει σταδίους». Η πόλη φαίνεται να ιδρύθηκε από τους Περραιβούς της Θεσσαλίας, προς

τιμήν του Δία. Κάθε χρόνο γίνονταν τα «Δία», με κέντρο τον ναό του πατέρα των θεών. Στο Δίον τελούνταν αγώνες και επινίκιες εορτές και θυσίες.. Οι αγώνες αυτοί ονομάζονταν «Ολύμπια».

Τα Ολύμπια εν Δίω ήταν αγώνες που θεσπίστηκαν στα τέλη του 5^{ου} – αρχές 4^{ου} π.Χ. αιώνα από το βασιλιά της Μακεδονίας Αρχέλαο, στα πλαίσια του μεταρρυθμιστικού του προγράμματος. Ο Αρχέλαος συνένωσε σε κοινή πανήγυρη στο Δίον τις λατρείες που υπήρχαν από πριν, του Διός Ολυμπίου και των Μουσών. Σύντομα έγιναν γνωστοί σε όλη την Ελλάδα και επονομάστηκαν "Ολυμπιακοί Αγώνες της Μακεδονίας". Στα

Το μερικώς αναστηλωμένο θέατρο στο Δίον

ελληνιστικά χρόνια συμπεριλήφθησαν στους "Στεφανίτες αγώνες". Κατά τη διάρκεια των αγώνων γίνονταν και άλλες εκδηλώσεις, όπως ρητορικές επιδείξεις. Οι αγώνες τελούνταν κάθε φθινόπωρο και διαρκούσαν εννέα

ημέρες. Κάθε ημέρα είχε το όνομα μιας Μούσας.

Η διαφορά των Ολυμπίων στο Δίον από άλλους πανελληνίους αγώνες, είναι ότι στους πρώτους διοργανώνονταν και σκηνικοί αγώνες. Η διοργάνωση των γυμνικών και σκηνικών αγώνων στο Δίον, με την επωνυμία "Ολύμπια" μαρτυρείται και από ένα τιμητικό ψήφισμα που στήθηκε στο τέμενος του Ολυμπίου Διός, στα τέλη του 4ου αιώνα π. Χ.

Λίγα γνωρίζουμε για τα αθλήματα που διεξάγονταν στα Ολύμπια. Από επιγραφές των μεταγενέστερων χρόνων, είναι γνωστά τα αθλήματα: δόλιχος, παγκράτιον και πένταθλον.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟ

ΝΑΪΑ

Η Δωδώνη φέρεται να είναι ενεργή ήδη από την εποχή του Χαλκού, επικεντρωμένη στη λατρεία της Γαίας ή άλλης θηλυκής γονιμικής θεότητας. Η λατρεία του Δία εισήχθη στη Δωδώνη αργότερα από τους Σελλούς, για να εξελιχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα σε κυρίαρχη λατρεία. Οι πρώτες μαρτυρίες για την ύπαρξη του μαντείου της Δωδώνης ως λατρευτικού χώρου τοποθετείται περί το 2600 π.Χ.. Είναι το αρχαιότερο μαντείο που συναντάται στον Ελλαδικό χώρο. Η μυθολογία λέει ότι από τη Θήβα της Αιγύπτου πέταξαν δυο περιστέρια: το ένα προσγειώθηκε στη Λιβύη, όπου χτίστηκε ο ναός του Άμμωνα Δία, και το δεύτερο ήρθε στη Δωδώνη, όπου ιδρύθηκε το μαντείο.

Το μαντείο στην αρχή ήταν υπαίθριο, με μια βελανιδιά (ιερή φηγός), που γύρω είχε έναν περίβολο από χάλκινους λέβητες πάνω σε τρίποδες, οι οποίοι με τους ήχους που έκαναν όταν χτυπούσαν μεταξύ τους αλλά και σε συνδυασμό με το θρόισμα των φύλλων του δέντρου και άλλους ήχους (περιστέρια, πηγή κτλ.) έδιναν τους χρησμούς, τούς οποίους ερμήνευαν οι ιερείς. Σύμφωνα με μια νέα ερμηνεία, ο μαντικός ήχος προερχόταν χάλκινα αντικείμενα που κρεμόντουσαν στην βελανιδιά και ηχούσαν με

το φύσημα του ανέμου. Οι ιερείς δεν έπλεναν ποτέ τα πόδια τους και σέρνονταν στο χώμα για να έχουν επαφή με τη γη.

Στις ρίζες της βελανιδιάς, στην αρχή πιστευόταν ότι κατοικούσε η Γαία, αλλά με το Δωδεκάθεο αντικαταστάθηκε από το Δία και τη γυναίκα του Διώνη. Λεγόταν και *Νάιος Δίας* από το αρχαιοελληνικό «*ναίω*»=κατοικώ, γι' αυτό και οι αγώνες που διεξάγονταν προς τιμή του κάθε 4 χρόνια στο κοντινό στάδιο λέγονταν **Νάια**.

Στο τέλος του 5ου αιώνα χτίστηκε ένας μικρός ναός, όπου φυλάγονταν τα αφιερώματα των προσκυνητών. Οι προσκυνητές έδιναν την ερώτησή τους γραμμένη σε ένα έλασμα (φύλλο

Ερείπια του μαντείου της Δωδώνης

μαλακού μετάλλου - μολύβδου), αλλά η απάντηση συνήθως τους δίνονταν προφορικά. Στα μέσα του 4ου αι. π.Χ., ο περίβολος με τους λέβητες αντικαταστάθηκε από έναν πιο ευρύχωρο χαμηλό πέτρινο περίβολο. Εφόσον εκεί κατοικούσε ο Δίας και το σύνολο έμοιαζε με σπίτι, ο χώρος ονομάστηκε *Ιερά οικία*.

Στα χρόνια του Πύρρου (312-272 π.Χ.) χτίζονται στοές γύρω – γύρω, εκτός από την πλευρά της φηγού. Στο ναό και στις στοές φυλάγονταν τα αφιερώματα των πιστών. Εκείνη την εποχή χτίζονται και πολλά άλλα κτίρια: βουλευτήριο, πρυτανείο, θέατρο κτλ. και η Δωδώνη γίνεται για ένα διάστημα πρωτεύουσα των Ηπειρωτών.

Μετά το θάνατο του Πύρρου και το γκρέμισμα του ιερού από τους Αιτωλούς το 219 π.Χ., επιδιορθώθηκε από το βασιλιά της Μακεδονίας Φίλιππο Ε' και επεκτάθηκε αποκτώντας και άλλους χώρους, κολώνες κτλ. Το 167 π.Χ., το ιερό, όπως και άλλες 70 ηπειρωτικές πόλεις, καταστράφηκε από τους Ρωμαίους με επικεφαλής τον Αιμίλιο Παύλο, αλλά ανοικοδομήθηκε πάλι από τον Αύγουστο μόλις το 31, μετά τη νίκη του στο Άκτιο, ο οποίος και μετέτρεψε και το θέατρο σε αρένα. Από τότε όμως δεν άκμασε ξανά. Ένας από τους τελευταίους χρησμούς σε επίσημο πρόσωπο ήταν αυτός που ζητήθηκε από τον Ιουλιανό τον Παραβάτη για την εκστρατεία του κατά των Πάρθων το 362.

Στα βυζαντινά χρόνια, κατά τη βασιλεία του Θεοδοσίου Α' το 391, κάποιος έκοψε το ιερό δέντρο και το ιερό εγκαταλείφθηκε, ενώ πάνω στα ερείπιά του χτίστηκε χριστιανική εκκλησία.

Ναία ονομάζονταν οι αγώνες που γίνονταν προς τιμήν του Δία κάθε 4 χρόνια στην Αρχαία Δωδώνη από τον 3ο αιώνα π.Χ. μέχρι τον 4ο αιώνα μ.Χ. Στα Ναία γινόταν γυμνικοί και δραματικοί αγώνες, αλλά και πιθανότατα μουσικοί αγώνες και

Το στάδιο της αρχαίας Δωδώνης

αρματοδρομίες, ενώ ακόμη αργότερα κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους στο θέατρο γινόταν και θηριομαχίες.

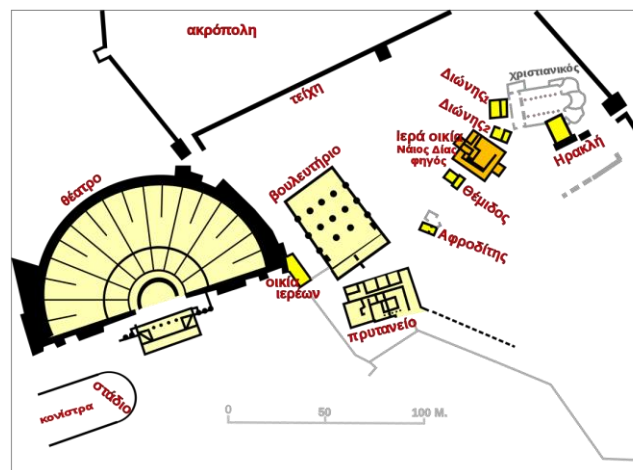
Από τις επιγραφές της Δωδώνης, αναφέρονται τα αξιώματα Ναϊάρχος, Αγωνοθέτης και Ναϊκοί Εύθυνοι καθώς και τα αθλήματα πάλι,

παγκράτιο, πυγμαχία και πένταθλον.

Γραπτές μαρτυρίες πιστοποιούν ότι λάμβαναν χώρα δραματικοί αγώνες και αναφέρεται η διδασκαλία τραγωδίας του Ευριπίδη (Αρχέλαος) και της άγνωστης τραγωδίας Αχιλλεύς του Χαιρήμονος.

Επειδή πιστευόταν ότι ο Δίας κατοικούσε στις ρίζες της ιερής φηγού (βελανιδιάς), γι' αυτό ονομάστηκε Ναϊος Δίας, από το ρήμα "ναίω" = κατοικώ και στη συνέχεια η εορτή του "Ναία".

Τα Ναία πιθανότατα καθιερώθηκαν κατά την περίοδο της βασιλείας

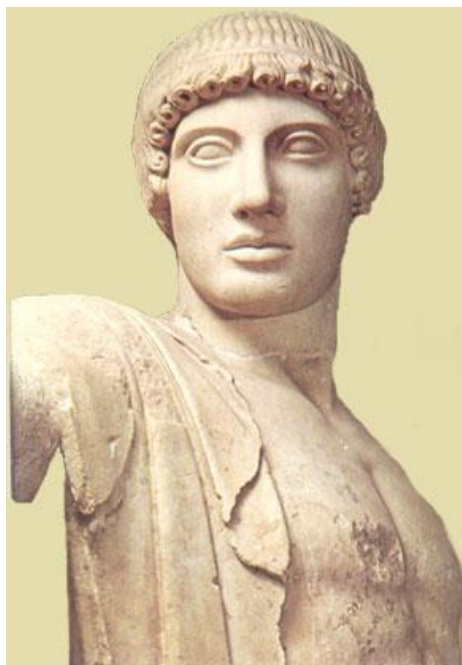
Χάρτης αρχαιολογικού χώρου Δωδώνης

του Πύρρου (297-272 π.Χ.) και από ενεπίγραφη μαρτυρία προκύπτει ότι συνέχισαν να τελούνται ως το 240/241 μ.Χ. Θεωρείται ότι συνεχίστηκαν ως το τέλος του 4ου αι. π.Χ. όταν σταμάτησαν να τελούνται ως εθνική εορτή με την επικράτηση του χριστιανισμού.

Τα Νάια είναι μια από τις έξι διοργανώσεις που αναφέρονται στο μηχανισμό των Αντικυθήρων και συγκεκριμένα με το όνομα Νάα, τα οποία γίνονταν στο ίδιο έτος με τα Νέμεα, το επόμενο έτος από τα Ολύμπια (τους Ολυμπιακούς Αγώνες) και το προηγούμενο έτος από τα Πύθια.

ΑΚΤΙΑ

Το Άκτιο ήταν εμπορικό λιμάνι των Ανακτόριων στο Ιόνιο πέλαγος, πολύ γνωστό για το εκεί περίφημο ιερό του Απόλλωνα (Στραβ. Χ,2,7: «... Ανακτόριον επί χερσονήσου ιδρυμένον, Ακτίου πλησίον...Ομώνυμος δε λέγεται το τε ιερόν του Ακτίου Απόλλωνος και η άκρα η ποιούσα το στόμα του κόλπου έχουσα και λιμένα εκτός...»). Ορισμένες αρχαίες πηγές (όπως ο Πλίνιος, ο Τάκιτος και ο μεταγενέστερος Στέφανος ο Βυζάντιος) το αναφέρουν ως πόλη, ενώ ο Στράβωνας το χαρακτηρίζει ως «χωρίον». Πάντως, φαίνεται πως το Άκτιο ουδέποτε αναδείχτηκε σε οικισμό. Ο εντοπισμός εδώ μιας αγροτικής έπαυλης, πιθανώς του 2ου-3ου μ.Χ. αιώνα, δείχνει καθαρά ότι εξακολούθησε, σε όλη την αυτοκρατορική περίοδο, να παραμένει ένα απλό «χωρίον» και ένας ιστορικός και λατρευτικός τόπος.

Ο θεός Απόλλων

Τα **Ακτια** ήταν αρχαία εορτή - αγώνες που γίνονταν στον ελλαδικό χώρο, σε παρακείμενη πεδιάδα της εισόδου του Αμβρακικού Κ., όπου εκεί υπήρχε και το ιερό του "Ακτίου Απόλλωνα", προς τιμή του οποίου και έλαβαν την ονομασία οι αγώνες. Η μεγαλύτερη άνθηση των Ακτίων αγώνων στην αρχαιότητα ήταν μετά το 31 π.Χ. όπου και θεσπίστηκαν σε ανάμνηση της μεγάλης νίκης του Αυγούστου κατά του Αντωνίου και της Κλεοπάτρας. Η ναυμαχία ήταν συνέπεια του εμφύλιου πολέμου ανάμεσα στον Γάιο Οκτάβιο και τον Μάρκο Αντώνιο, που διεκδικούσαν, μετά τη δολοφονία του Καίσαρα, την εξουσία στο απέραντο κράτος της Ρώμης.

Η Ναυμαχία του Ακτίου, πίνακας του Λορέντζο Κάστρο, 1672

Στην αρχή τα Άκτια τελούνταν ανά διετία, από του Αυγούστου όμως και μετά ανά πενταετία οι οποίοι και περιλάμβαναν αθλητικούς, ναυτικούς, μουσικούς και ποιητικούς αγώνες και αγώνες ιπποδρομίας.

Μετά το θάνατο όμως του Αυγούστου τα Άκτια παράκμασαν και εξέλιπαν εντελώς παρά την ύστατη

προσπάθεια του Αυτοκράτορα Ιουλιανού ν' αναστηλώσει το παλιό τους γόητρο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην αρχαία Ελλάδα η παρουσία των θεών σε όλες τις εκδηλώσεις του καθημερινού βίου ήταν φαινόμενο κυρίαρχο. Οι πιο απλές δραστηριότητες, όπως το φαγητό, έως και οι πιο σύνθετες, όπως οι θεατρικές παραστάσεις, διαπνέονταν και εμφορούνταν από τη θεία παρουσία. Ακόμη και οι αθλητικοί αγώνες δεν ήταν, όπως σήμερα, αυτόνομοι, αλλά διεξάγονταν πάντοτε στο πλαίσιο θρησκευτικών εορτών, μέσα ή κοντά στα ιερά, μαζί με τις άλλες εκδηλώσεις προς τιμήν των θεών, όπως τις θυσίες, τις πομπές, τις προσευχές, τους ύμνους, τις σπονδές. Οι αρχαίοι πίστευαν ότι οι τιμώμενοι θεοί ήταν παρόντες και απολάμβαναν την ευγενή άμιλλα των αθλητών και την επίδειξη των ιδιαίτερων ικανοτήτων τους, οι οποίοι πρώτα αγωνίζονταν για τους θεούς και μετά για την πατρίδα τους ή τον εαυτό τους. Τέλος πίστευαν ότι οι νικητές των αγώνων δεν διακρίνονταν μόνο με τις δικές τους αρετές αλλά και επειδή ήταν κάτοχοι της θεϊκής εύνουιας. Ο θρησκευτικός χαρακτήρας των αγώνων, παρόλο που με το πέρασμα των αιώνων αμβλύθηκε, ποτέ δεν έπαψε να υφίσταται. Οι μικροί και μεγάλοι αγώνες δεν έγιναν ποτέ αυτόνομοι μέχρι το τέλος του αρχαίου κόσμου. Δεν είναι υπερβολικό, λοιπόν, να πούμε ότι ολόκληρο το ιδεολογικό οικοδόμημα του αρχαίου ελληνικού αθλητισμού έχει τις ρίζες του στη λατρεία των θεών και στηρίζεται στο βαθύ θρησκευτικό αίσθημα των αρχαίων. Η στενή σχέση του αθλητισμού με τη θρησκεία και τα λατρευτικά κέντρα της αρχαιότητας γίνεται προσπάθεια να τονιστεί με την παρούσα εργασία.

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ**

Κύρκος Σπυρίδων (ΠΕ02)
Κυριάκου Αλεξάνδρα (ΠΕ19)
Αγγέλης Γεώργιος (ΠΕ03)
Γατσέλος Απόστολος (ΠΕ19)